

Neakivaizdinis VILNIUS

Nr.

15

Kulinarinis
ekskursas

O jūs ar augote
„ant blynelių“?

Istorijos
įdomybės

Pasivaikščiojimas
po Saulės kapines

Apsilankymas
kitokiame turguje

Blusturgių
žavumynai

2022 Ruduo





Rudenį, kai dienos trumpėja ir gamta ima keistis, patraukia prie egzistencinių reikalų. Galbūt todėl šiame žurnalo numeryje radosi daugiau nykimą fiksuojančių pasakojimų ir lašas melancholijos.

„Istorijos“ rubrikoje gidas Donatas Jokūbaitis palydės po Saulės kapines Antakalny – jos yra miško tipo, todėl galima pasigėrėti rudenėjančia gamta.

„Vietos“ rubrikoje – pasakojimas apie atkakliai į gyvenimą besikabinančius daiktus, o tiksliau – apie sendaikčių turgus. Vilniuje jų – ne vienas. Atsargiai! Sendaikčių turguose lengvai prabunda kiekviename iš mūsų mieganti, nemari nostalgija vaikystei.

„Kadruī“ – eksperimentas: vaizdus palydinčios eilės. Abiejų autorius – Mindaugas Valiukas. Kraujui pravarinėti – interviu su Viliumi

Aleliūnu, orientacininku, vienu iš 100 km trasos aplink Vilnių sudarytojų. Pasportavus bent mintimis, norėsis pasistiprinti – Rugilė Audenienė išragavo kelias blynų vietas.

„Rakurso“ rubrikoje – Žirmūnai, apie kuriuos pasakoja Sigitas Parulskis. „Vilnius 700“ dalijasi interviu su dailininku Samueliu Baku, kuris gali sudėlioti retą Vilniaus koliažą: koks jis buvo iki karo, per jį ir po jo.

Vilniaus muziejus pasakoja apie vargingiausius Vilniaus būstus, komiksas – apie metalinius kioskelius, kurių didžiuma, regis, taip pat gyvena paskutines savo dienas.

Kam visa ta irimo romantika? Matyt, kad nuo jos atsispyrtume ir švęstume gyvenimą. Ir gimtadienį, nes jau kitąmet Vilniui – 700!

VIETA

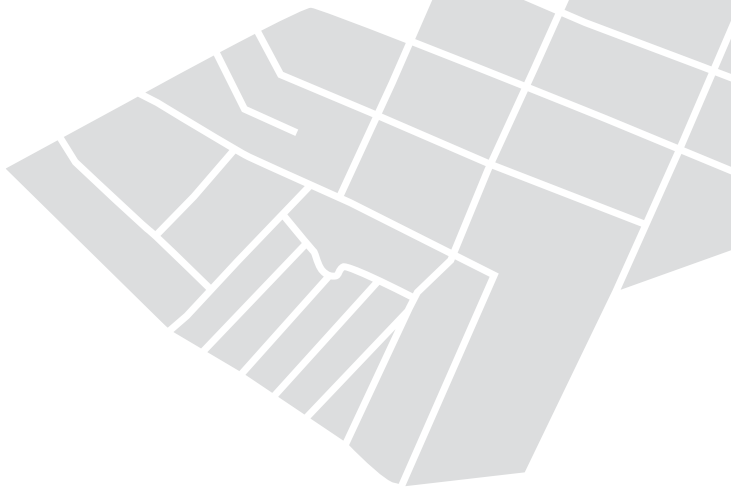
Blusturgių žavumynai

Elena Nikonovaitė-Dumpienė

Manto Judriaus nuotraukos

Svetur bagažinių turgūs – gerokai populiareśni, tačiau ir Vilniuje galima pamatyti prekiaujančiųjų iš automobilių.





Sendaikčiai sukelia įvairių jausmų.

Vieniems tai – bevertis šlamštas.

Kitiems sendaikčiai atgaivina vaikystės prisiminimus. Treiems, vargantiems rankose nebeišku kokios paskirties daiktą, sužadina smalsumą. O kur dar interjero dizaineriai ar tvarios gyvensenos išpažinėjai, kurie taip pat savaip reanimuoja sendaikčius?

Nors kuklesni nei Paryžiuje, Londone ar Amsterdame, savaitgaliais Vilniuje taip pat šurmuliuoja sendaikčių turgūs, dar vadinami blusturgiais, – pagal paryžietišką pirmojo tokio turgaus tradiciją, arba „baracholkėmis“, – sovietizmo palikimas. Vienuose turguose rasite visko – asortimentas neišvardijamas ir nenuspėjamas. Kitos prekyvietės – labiau specializuotos. Nepaklusty jose padėjęs dizaineris Mindaugas Jakas, jau apie 20 metų besidomintis sendaikčiais, išskiria kelis gyvybingiausius Vilniaus turgus. Juose ir lankomės.

Bene įdomiausias, smagiausias iš aplankytojų ir sykiu kišenės nedraskantis – „Compensas“ turgelis, kiekvieną šeštadienį nuo ankstyto ryto sugužantis į automobilių stovėjimo aikštelę netoli koncertų salės. Už eurą ar kelis čia galima įsigyti sau mielą niekutį, nors yra ir už centus prekes siūlančių prekyvių, ir jau kiek brangesnio antikvaro – nelygu kas kaip daiktus įvertina ar iš kur juos gauna.

Kas ant stalų, kas ant automobilio kapoto ar tiesiog ant žemės pasitiesto užtiesalo išrikiavę pačias įvairiausias prekes. Asortimentas šiame turguje netelpa į jokių daiktų kategorijų rėmus: indai ir kitokie namų apyvokos daiktai, paveikslai, skulptūrėlės, vazelės, vaukiški ar eglutės žaislai, papuošalai, bižuterija ir kitokie aksesuarai, elektrotechnika, darbo

Sendaikčių turgus veikia kaip laiko mašina ar muziejus, kuriame eksponatus galima liesti.

įrankiai, knygos, įvairi tekstilė ir daugybė kitokių pačių įvairiausių rūšių daiktų. Turgyje rasite visko – nuo vintažu jau virstančių sovietmečiu gamintų daiktų iki Rumšiškių muziejaus asortimento, tarpukario arbatos servizų ar surūdijusių kareiviškų šalmų... Sendaikčių turgus veikia kaip laiko mašina ar muziejus, kuriame eksponatus galima liesti. Tiesa, aiškiai laikotarpio, kur keliauti, taip pat nepasirinksite – viskas čia sumišę, pabirę...

Vintažinės bižuterijos galima rasti didžiulioje blusturgij.





Žaislai – viena paklausiausių prekių, mat sužadina nostalgiją vaikystei.

Akys nukrypsta į rožinį elektroninį žaidimą. Žvilgsnį pagavęs pardavėjas pašmaikštuoja rusų kalba: „Peris Hilton verkia...“ – suprask, toks daiktas lėlės barbės įvaizdžiu garsėjančiai garsenybei būtų tikras lobis. Kai kurie įdomesni ar vizualiai ryškesni pardavėjai ir patys – neatsiejama turgaus dalis: kas su smagesne skrybėle ant galvos, kas ir turguje nesiskiria su savo geriausiu draugu – pirkėjus pasitinka su šuneliu.

Per turgus vedantis Mindaugas labiausiai domisi 6–8 dešimtmečiais: „Ieškau elektronikos ar namų apyvokos daiktų – fotoaparatus, įdomesnių stalinių lempų, sulčiaspaudžių, sifonų, termosų... Man patinka daiktai, kurie yra gražūs vizualiai ir dar gali būti naudojami praktiškai, pavyzdžiui, kavos aparatas, kuris ir veikia, ir pats savaime yra estetiškas.“

Ir šiame turguje, ir kituose apeitose sendaikčių vietose galima rasti daug žaislų. „Žaislai – viena paklausiausių prekių, mat jie sužadina sentimentus. Ši tendencija vyrauja visame pasaulyje“, – sako Mindaugas.



Kur?

**„Compensas“ blusturgis,
Kernavės g. 84 (šalia esanti
aikštelė)**

Kada?

**Šeštadieniais, nuo anksta
ryto iki piet**

Sendaikčių turgus galima skirti į du tipus: kai žmonės pardavinėja savo nebenaudojamus, jiems nebereikalingus daiktus arba kai tuo užsiima profesionalūs pardavėjai, perparduodantys kitų daiktus. „Pavyzdžiui, Vokietijoje toks savų daiktų pardavinėjimas – labai populiaru. Pas mus šitos kultūros yra mažai“, – pasakojo ir Lietuvoje, ir svetur sendakčiais besidomintis Mindaugas.

Atrasti tikrą arba asmeninį lobį už juokingai mažą kainą – vienas didžiausių blusturgio malonumų.

Atrasti tikrą arba asmeninį lobį už juokingai mažą kainą – vienas didžiausių blusturgio malonumų. Vis dėlto Mindaugas įspėja tokį radus, jei kaina neužrašyta, pernelyg nesidžiaugti – už išsprūdusią emociją gali tekti susimokėti brangiau: „Nereikia pamiršti, kad daiktus parduodančių žmonių tikslas – užsidirbti. Apskritai kiekvieno sendaikčių pardavėjo svajonė – pirmą, antrą kartą į turgų užsukęs pirkėjas, kuris dar nežino tikrosios šių daiktų vertės. Ir jei pardavėjas tai mato, pirkėjas jam patikusius daiktus įsigis šiek tiek brangiau. Tai – viena iš priežasčių, dėl kurios plečiasi sendaikčių turgus prie „Akropolio“ – pirkėjai ten dažniausiai yra atsitiktiniai, jie atvyksta visiškai kitokių prekių, bet eidami pro išdėliotą antikvarų stotelę, kažkuo susižavi. Visgi galiausiai nemanau, kad ta kiek didesnė kaina yra blogai. Juk vertė čia – labai subjektyvu, o žmogus moka tiek, kiek jam už patikusį daiktą sumokėti negaila.“

Lyg ir neva prasmingesnis žavėjimasis sendakčiais vadinamas kolekcionavimu, kuris pastaruoju metu vis dažniau virsta investavimu. Ypač jei renkamos monetos, kurių vertė nuolat kyla. Prie „Karolinos“ viešbučio vykstančiame antikvaro turguje prekiaujama pašto ženklais, atvirukais, senomis nuotraukomis, indais, medaliais ir kita karine



atributika, sidabro įrankiais, laikrodžiais, muzikinėmis plokštelėmis, meno dirbiniais ir kitais daiktais. Vis dėlto bene labiausiai ši vieta traukia numizmatus. Vilniaus kolekcininkų klubo organizuojamas „Karolinos“ turgelis – sostinėje vienas seniausių, anksčiau veikęs Profsąjungų rūmuose ir aplink juos, ant Tauro kalno.

„Lietuvoje numizmatikos tradicijos – pakankamai senos, o monetomis domisi daug žmonių. Pavyzdžiui, „Facebook“ yra numizmatikos grupė, kuri turi 34 tūkstančius narių, – pasakojo pats monetas kolekcionuojantis turguje sutiktas ir pakalbintas Gytis. –

Rudens pabaigoje, žiemą antikvaro turgus prie „Karolinos“ viešbučio būna didžiausias.



Niekas čia garsiai nesigiria, bet ant vieno tokio prekystalio prekių gali būti už kelis ar daugiau nei dešimt tūkstančių eurų.”

Pasak Gyčio, pastaruoju metu prekyba monetomis yra persikėlusi į internetą, tačiau ir turgelis – gyvas. Čia ateinama pirkti, paroduoti, mainytis. Turgaus pikas, kai susirenka daugiausia prekeivių, – vėlyvas ruduo, žiema.



Kur?

Vilniaus kolekcininkų klubo turgus, viešbutis „Karolina“, Sausio 13-osios g. 2

Kada?

Šeštadieniais, 8–12 val.

Labiau specializuotu galima pavadinti ir jau tradicinį Vilniaus mokytojų namų kieme vykstantį turgelį. Čia prekiaujama drabužiais, avalyne, papuošalais ir kitokiais aksesuarais, galima rasti kosmetikos ar parfumerijos, galanterijos prekių ar šiaip mielų niekučių. Daugiausia – prekės moterims. Prekeiviams turgaus organizatorių keliama sąlyga – pardavinėti savo daiktus, todėl dulkių nupūsti nuo didžiuos jį dar nereikia, o etiketės – atpažįstamos, šiuolaikinių gamintojų. Turgus gana jaukus, tvarkingas, drabužiai dailiai sukabinti ant kabyklų. O ir darbo laikas leis ir išsimiegoti, ir papusryčiauti kur nors mieste, pakeliui į turgų ar jau po jo.

O kažin kokius gyvenimus kada nors gyvens mūsų daiktai?

Apskritai sendaikčių turgūs – tai ne tik apie galimybę nusipirkti ką nors pigiau. Visa tai – apie laiką, kuris sendaikčių turguose sulėtėja ir kuris praleidžiamas tiesiog neįpareigojančiai būnant, nieko neveikiant, žvilgsniui ir mintims lėtai keliaujant per prekes su laiko patina ir jų sekamas istorijas. O kažin kokius gyvenimus kada nors gyvens mūsų daiktai?

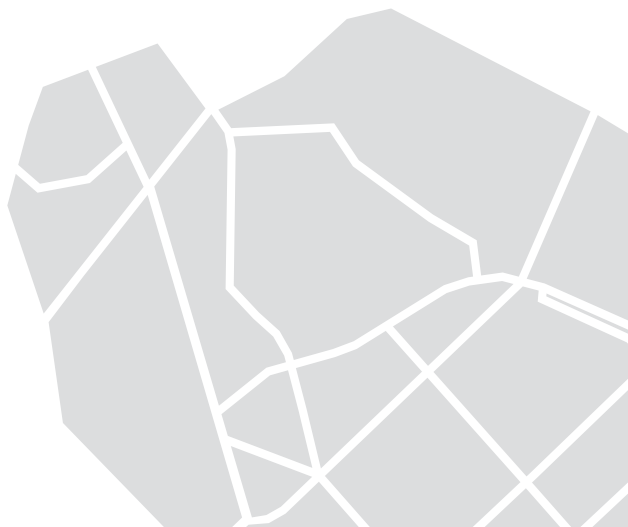


Kur?

Vilniaus mokytojų namų blusturgis, Vilniaus g. 39

Kada?

Sekmadieniais, 11–13 val.





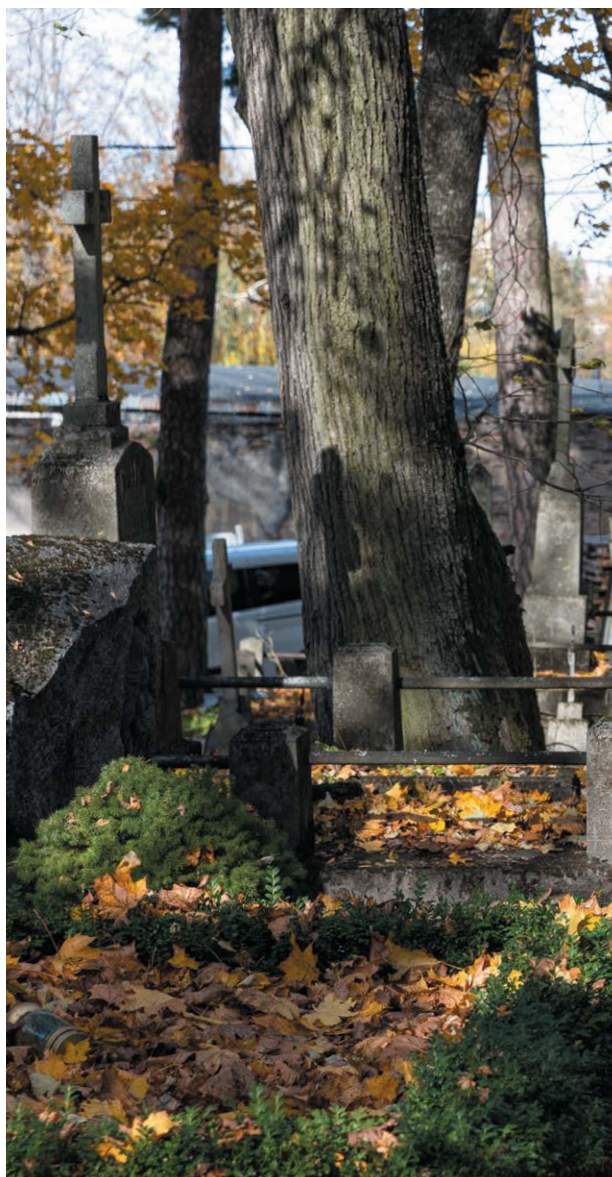
Mokytojų namų kiemelio turguje privati prekiauti tik savais daiktais.

Pasivaikščiojimas po Saulės kapines

Donatas Jokūbaitis

Jei nepažįsti Vilniaus, išgirdęs pavadinimą „Saulės kapinės“, gali pagalvoti, kad kalbama apie pasaulio pabaigą, kai užges svarbiausia mums žvaigždė. Skaitantieji šį tekstą žinių turi daugiau ir žino, kad Saulės kapinės, tiksliau sakant, Šv. Petro ir Povilo vardu reikėtų jas vadinti, yra įsikūrusios netoli žymiosios bažnyčios Antakalnyje. Saulės vardu pavadintos, nes šalia jų driekiasi Saulės gatvė. Tokį pavadinimą jos gauna tik 1945 metais. Atėjus sovietinei valdžiai šventųjų pavadinimai nebetiko.

Kaip nukakti iki Saulės kapinių? Geriausia atvykti iki Šv. Petro ir Povilo bažnyčios. Stovint veidu į fasadą dešinėje pusėje yra M. K. Paco gatvė. Šia gatve eikite tiesiai ir pamatysite kapinių vartus. Žengus pro juos linkiu surasti žymesnių asmenybių laidojimo vietas, o kol kas – trumpa kapinių istorija.



Žinome tikslias Rasų ir Bernardinų kapinių įkūrimo datas, o Saulės kapinių įkūrimo dokumentų nėra rasta. Manoma, kad šios kapinės yra panašaus amžiaus kaip Rasos ir Bernardinai. Mat kapinių centre esanti klasicistinė Šv. Vincento Pauliečio koplyčia, pastatyta Laterano kanauninkų vienuolio J. Felikso Slivinskio rūpesčiu ir Teresės Andžekovič šeimos pinigais, buvo pašventinta 1811 metų rugpjūčio 3 dieną. Jau 1828 metais šios kapinės vadinamos

Šv. Petro ir Povilo bažnyčios parapiinėmis kapinėmis. Aplink minėtą koplyčią buvo laidojami kunigai ir formavosi takų ir kapų tinklas.

Saulės kapinės pasižymi labai gražiu ландшаftu. Tai vadinamosios miško tipo kapinės. Seniausios palaidojimai atsirado aplink senąjį akmenimis grįstą taką. Manoma, kad pradžioje kapinės nebuvo aptvertos tvora, tik 1872 metais miesto valdyba

Rudenį Saulės kapines dekoruoja pageltę medžių lapai. Gretos Skaraitienės / BNS nuotr.





Saulės kapinėse palaidota daug žinomų, savo darbais nusipelnusių žmonių. Donato Jokūbaičio nuotr.

liepė bent pylimą aplink jas supilti. Mūro tvora atsirado 1932 metais. Kapinių teritorija ženkliai išsiplėtė 1945 metais, kai prie jų buvo prijungti dar 2 hektarai.

Saulės kapinės pasižymi labai gražiu landšaftu. Tai vadinamosios miško tipo kapinės.

Dabar senosios koplyčios, o jų ne viena, taip pat antkapiai, yra apsupti naujosios miesto architektūros. Visa tai primena senąjį Vilniaus ir Antakalnio palikimą. Kalbant apie koplyčias, jų yra keturios. Tai minėta Šv. Vincento Pauliečio. Kairėje pusėje nuo jos – Sidorovičių ir Zavišų šeimos koplyčia-mauzoliejus. Eidami į kapinių gilumą, rasite Oginskių šeimos koplyčią-mauzoliejų. Ji įdomi tuo, kad ten palaidotas kunigaikštis Mikalojus Oginskis, garsiojo

Mykolo Kleopo Oginskio anūkas. Netoliese rasite Meištovičių šeimos koplyčią-mauzoliejų.

Saulės kapinės nėra toks panteonas kaip Rasų kapinės, bet ir jose rasime asmenybių, svarbių ir lietuviams, ir lenkams, ir visiems vilniečiams. Prieš einant į Saulės kapines primenu, kad tai kapinės ant kalno su stačiais šlaitais, todėl patogiai avalynė yra labai svarbu.

Įžengus pro kapinių vartus mus pasitinka akmenimis grįstas takas. Jis veda iki pagrindinės kapinių koplyčios. Eidami juo atkreipkite dėmesį į Teodoro Kazimiero Valaičio kapą (1934–1974). Palaidotas ne Antakalnio menininkų kalnelyje, o čia. Žuvęs keistomis aplinkybėmis gaisro metu. Rymodami prie jo kapo, atminti jo sukurtą „Vėtrungę“ Lazdynų mikrorajone, taip pat ir Vilniaus Gaono biustą.

Šalia Šv. Vincento Pauliečio koplyčios yra kapas kunigo, vos netapusio Vasario 16-osios akto signataru. Tai Juozas Stankevičius (1866–1958), kuris išrinktas į Lietuvos Tarybą pasitraukė užleis-

Saulės kapinės nėra toks panteonas kaip Rasų kapinės, bet ir jose rasime asmenybių, svarbių ir lietuviams, ir lenkams, ir visiems vilniečiams.

damas vietą Stanislovui Narutavičiui. Pasitraukimo priežastis buvo tokia, kad Lietuvos Taryboje buvo per daug dvasiškių ir tai sukėlė socialdemokratų protestą.

Už tos pačios koplyčios – kitas kunigas Petras Kraujalis (1882–1933), jo būta atkaklaus kovotojo už lietuviybę Vilniaus krašte. Buvo gavęs popiežiaus

Pijaus X audienciją ir palaiminimą Vilniaus krašto lietuviams.

Šalia Sidorovičių ir Zavišų koplyčios-mauzoliejaus galima rasti Vilniaus universiteto matematikos profesoriaus Jono Ptašickio (1854–1912) kapą. Čia ras temų pamąstyti tie, kurie domisi įvairių tipų diferencialiais ir kitomis matematinėmis problemomis.

Saulės kapinėse kapai primena ne tik asmenybes iš carinės Rusijos ar lenkmečio laikų, bet ir visai neseno istorinio laiko. Tokie kapai yra kalbininko Jono Kazlausko (1930–1970), edukologės Meilės Lukšienės (1913–2009) ir jos vyro ekonomisto Kazimiero Lukšos (1906–1983).

J. Kazlausko kapą padės surasti aukštas granito paminklas. Jo reikia ieškoti žvelgiant nuo Šv. Vincento Pauliečio koplyčios galvūgalio. Už mokslinius nuopelnus profesorius J. Kazlauskas turėtų būti palaidotas Antakalnio kapinėse. Manoma, kad

Kapinėse yra kelios koplyčios. Donato Jokūbaičio nuotr.



jis buvo nužudytas KGB, atsisakius bendradarbiauti. Todėl jo kapas yra ne pagrindinėse nusipelnusių kultūrai ir mokslui žmonių kapinėse. Per J. Kazlausko laidotuves buvo pasakyta, kad artimiausius penkiolika metų nebus tokio lygio baltisto.

Viena iš svarbiausių kultūrine prasme kapaviečių yra Danieliaus Alseikos kapas. 2021 metais minėjome žymiausios pasaulio lietuvių kilmės archeologės Marijos Gimbutienės metus. D. Alseika

buvo M. Gimbutienės tėvas. Lenkmečiu Vilniuje jis įsteigė polikliniką, kuri virto Lietuvių sanitarinės pagalbos draugijos ligonine. Nereikia ir sakyti, kad jo gydytoju būta. Be galo rūpinosi ligoninės gerove. Buvo gavęs amerikietišką rentgeno aparatą. Deja, šis tapo D. Alseikos gana ankstyvos mirties priežastimi, nes dėl gautų spinduliuotės dozių buvo nualinta sveikata. Jo kapas – apie 130 metrų nuo kapinių vartų ant šlaito Mildos gatvės link.

Vadinamosiose miško kapinėse viena kitą papildo gamta ir senoji architektūra. Donato Jokūbaičio nuotr.



Kaip gyvi, taip ir mirę šeimos nariai norėdavo būti kartu. Viena iš garsiausių Vilniaus šeimų yra palaidota Saulės kapinėse. Tai yra garsiausio Vilniaus spaustuvininko Juozapo Zavadskio giminės kapavietė. Jo šeimos pavarde galite rasti ir Krokuvos Vavelio pilies sienoje kaip pažymintį piniginę auką, skirtą Vavelio piliai restauruoti po Pirmojo pasaulinio karo. Pats J. Zavadskis garsėjo tuo, kad XIX amžiaus pradžioje tapo pirmuoju pasauliečiu Vilniaus krašte, kuriam priklausė knygynas. Iki tol

tai buvo dvasininkų monopolija. Jis spausdino Adomo Mickevičiaus kūrinius. J. Zavadskis buvo pirmasis spaustuvininkas Rytų Europoje, kuris pradėjo rinkti autorių rankraščius ir mokėti jiems honorarus. Per savo karjerą išspausdino 851 knygą. Kaip dažnas to meto šviesuolis buvo masonas ir priklausė ložei „Uolusis lietuvis“. Šalia guli jo sūnūs Adomas Zavadskis, įkūręs Varnių knygyną, ir Feliksas Zavadskis. Jų kapavietę rasite apie 120 metrų nutolusią nuo kapinių vartų ir iškilusią virš tako.

Negaliu nepaminti legendinio Vilniaus kultūrininko ir ilgamečio Prano Razmuko kapavietės (1908–2002). Tai žmogus-epocha, nuo 1940 iki 1995 metų dirbęs Lietuvių kalbos ir literatūros bei Lietuvių literatūros ir tautosakos institutų bibliotekos vedėju. Jis apie 75-erius savo gyvenimo metus praleido Vilniaus ir Lietuvos kultūros tarnystėje dirbdamas ir gyvendamas Petro Vileišio statybose rūmuose, tarnavusiuose kaip Lietuvos mokslo draugijos biblioteka, vėliau kaip Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. Jo nuopelnas, kad nacių užminuoti rūmai nebuvo susprogdinti Antrojo pasaulinio karo metais.

Dar Saulės kapinėse yra filosofo Stasio Šalkausko žmonos Julijos Paltarokaitės-Šalkauskienės (1904–1994) ir jų sūnaus fizikos mokslų daktaro Julijono Šalkausko (1931–2018), S. Šalkausko brolio Kazio Šalkausko (1885–1960) su žmona kapai. Kur gi pats filosofas S. Šalkauskas? Jis palaidotas Šiaulių senosiose kapinėse, nes sovietų valdžios atleistas iš visų pareigų ligotas leido dienas savo tėvų namuose. J. Paltarokaitė-Šalkauskienė buvo S. Šalkausko studentė. Juos sutuokė J. Paltarokaitės pusbrolis vyskupas Kazimieras Paltarokas. Jų sūnus J. Šalkauskas tapo žymiu fiziku.

Mieli tafofilai, arba kapinių mylėtojai. Tikrai ne visas saulėtas asmenybes galiu sutalpinti į vieno straipsnio rėmus. Eikite ir klaidžiokite Saulės kapinių labirintais su tikslu arba be jo. Kiekvienas rasite tai, kas skirta rasti. Sako, kapinėse lankosi gedėtojai ir romantikai. Jei kapinės senos, lieka tik romantikai. Šio jausmo ir linkių neprarasti.



Nufotografuoti eilėraštį

Mindaugas Valiukas

**Mindaugas Valiukas – poetas,
prozininkas, dramaturgas,
scenaristas, fotografas. Nuotraukos –
lyg pakeliui į kažkur, vietų, pro kurias
praeinama, fiksavimas. Eilės – tarsi
pakeliui į kažką ir sykiu į niekur, su
egzistenciniais virpesiais, voratinklių
gijomis: tinka rudeniu, kai gamta
mieste rimsta, lėtėja, miršta.**

NEBAIGTAS

apleido pagelvę
plunksniniai debesys
liūdesio smalkės
smelkias į smegenis

užsitempė balkiai
kaproną voratinklių
sugedusios malkos
prie šalto pratina

kritusiom musėm
išbėrė palangę
po suolu nususus
šarangė varangė



Štai išsivelka gervės

Atsiduski giliai

Violetinis nervas

Kruvini obuoliai

Štai ir išskrenda gervės

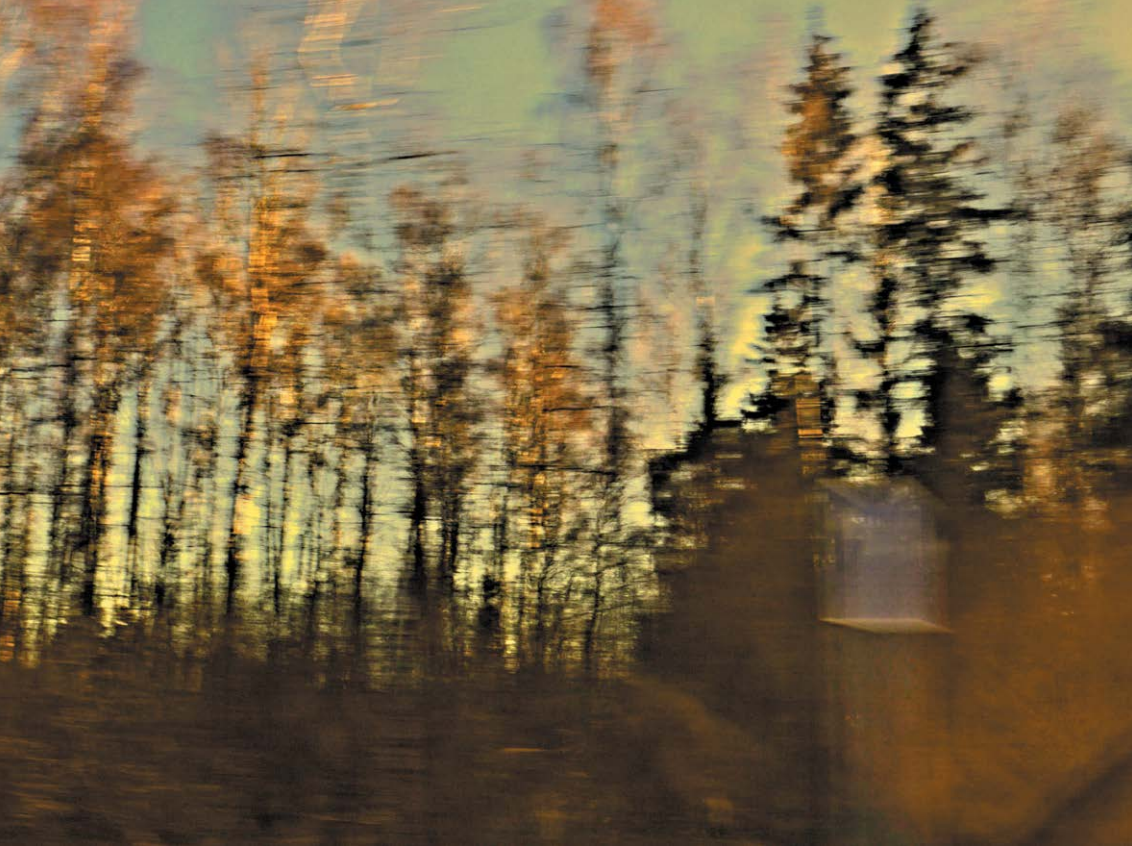
Skrenda visos. Beveik

Sirgti gera ir verta

Sirgti super. Nesveik

Mindaugo Valiuko nuotr.





Mindaugo Valiuko nuotr.

PREKYBOS AGENTAMS ĮEITI GRIEŽTAI DRAUDŽIAMA

jau atrodė tvirtai
nusprendžiau verstis be
metaforų ir metonimijų
hiperbolių litočių be
ornamentų torto gėlyčių
žvakių be fonetikos
artilrijos sintaksės
ralio sekti kito modelio
kitos kokybės (išvalysiu
šitą prūdą nuo sidabrinių
šaukštų ir eglutės žaisliukų)

bet į langą pabeldžia
vario spalvos lazdyno
riešutu

rūkau apsisiautęs
keliaujantis prekijas
ruduo įsiprašęs vidun
pradreskia nagu maišą
ir pažeria po kojom
gražiausių pavyzdžių

beveik už dyka su
septyniasdešimt septynių
procentų nuolaida

PILIGRIMINIS

DAUSPRUNGO ATRADIMAS NR. 9 1

jeigu staiga nutiltų

visos tos sirenos

signalizacijos

mašinų šikinami

šunys liautųsi

amsėti ir laineriai

ore sustingtų

lygiai septintą

valandą

ryto

ir dar truputį

po

išgirstum

šluotas

trisdešimties

vilniaus

bažnyčių

šventoriuose

Mindaugo Valiuoko nuotr.



Orientacininkas Vilius Aleliūnas: Vilniuje gali būti dar 100 kilometrų takas!

Rugilė Audenienė

Manto Judriaus nuotraukos

Kojos, žemėlapis, atviros ausys miesto garsams – Lietuvos orientavimosi sporto federacijos vykduojantis direktorius Vilius Aleliūnas, iš lygaus Panevėžio persikėlęs gyventi į Vilnių, džiaugiasi jo kalvomis. Už vilniečių sveikos gyvensenos puoselėjimą Šv. Kristoforu apdovanotas V. Aleliūnas yra vienas iš 100 kilometrų tako aplink Vilnių įgyvendintojų. Trasą jis įveikė penkis kartus. Noras varžytis duoda idėjų, kur Vilnius turėtų lenkti Rygą ir Taliną, meilė visuomeninei veiklai – energijos būti judėjimo pavyzdžiu. Orientacininko užsispyrimas praverčia: nebijoti pelkių ar įkalnių, naudotis popieriniu žemėlapiu, iki galo įgyvendinti planus. Jei ne tai, šimto kilometrų trasa nebūtų atsiradusi!





Viliaus Aleliūno moto: jei darai, daryk iki galo.

Vilnius – judrus, nors garbaus 700 metų amžiaus senolis. Atsiimdamas Kristoforo apdovanojimą sakėte, kad jis – unikalus, žalias, sportuojantis. Kokį Vilnių matote daug judėdamas po miestą?

Vilnius unikalus tuo, kad jame galima atrasti ir *senolio*, ir judraus, aktyvaus, sportiško miesto, naktinio gyvenimo. Miestas – geografiškai labai patogioje lokacijoje. Iš mano gyventojų, sportininko, visuomeninio veikėjo perspektyvos, Vilnius iš Baltijos šalių sostinių – judriausias, žaliausias, smagiausias, kalvočiausias. Padeda gamtinės sąlygos, nes yra ir vandens, ir žalumos. Kur eisi, Vilnius aktyvus – aišku, yra pramoniniai rajonai, bet jie irgi keičiasi. Mano akimis, miestas lenkia daugumą Europos sostinių.

Taip ir kilo idėja dėl 100 kilometrų trasos – norėjosi išnaudoti tai, ko neturi kiti miestai: Vilniuje per dešimt minučių gali patekti į miškingą vietovę arba parką.

Esu Vilniaus maratono organizatorių taryboje. Kai žmonės bėga maratonus, nori kuo greičiau, vadinasi, kuo lygiau. Vilniuje to beveik negalime padaryti, nes senamiesčiai – dauboje: į Pilaitės pusę – Karoliniškių

Viena mėgstamiausių vietų Vilniuje – Karoliniškių draustinis, kur atsiveria daug panoramų.



šlaitas, į Šeškinę – šlaitas, už Antakalnio – kalvos. Nemenčinės, Rokantiškių, Naujosios Vilnios kryptimi irgi kalvų masyvas. Burbiškių, Gariūnų miškas – visur supa kalvos, yra tokių miškų, tokių *superinių* vietų, kur žmonės nevaikšto. Taip ir kilo idėja dėl 100 kilometrų trasos – norėjosi išnaudoti tai, ko neturi kiti miestai: Vilniuje per dešimt minučių gali patekti į miškingą vietovę arba parką. Aš gimęs Panevėžy, jis lygus lygus, o čia – unikalų.

Vien Pavilnių parke galima rasti tokių tarpeklių! Per pandemiją žmonės atrado, kad mūsų mieste galima greitai pasiekti žalias erdves. O kas paskatino 100 kilometrų aplink Vilnių trasos idėją?

Per pandemiją žmonės pradėjo judėti. Man ir džiugu, ir liūdna, nes kaimynai latviai ir estai judresni!

Pažintinio tako idėja yra Vilniaus mero – prieš ketverius metus jis sukviėtė bėgimo entuziastų klubus, kalbėjome, kaip paskatinti žmones judėti. Mes buvome trys savanoriai, mano moto: jeigu darai, daryk iki galo. Per pandemiją idėją pavyko įgyvendinti. Projektas geras, bet nėra iki galo pabaigtas, ir man šiek tiek skauda širdį, nes jis galėtų būti žymiai geresnis. Rašo žmonės, ar galit įrengti virves, žiemos metu lipti į kalną ar atgal slidu. Patsėjau, žymėjau, kuoliukus kaliau, man svarbu, kad žmonės aktyviai judėtų.

Kai mes kaip orientacininkai bėgiojam – turime žemėlapi, tikslą, ir tiesiai – per pelkę, per dilgėles, mums niekas nebaisu. Žmogus dažniausiai neis į tokias vietas. Bet vis tiek norėjosi, kad būtų kuo mažiau asfalto, kuo mažiau paliesti gamtos kampeliai. Aš tą trasą įveikiau penkis kartus, vieną kartą per gimtadienį, prieš dvejus metus, apibėgau

visą. Iš tikrųjų ne šimtas, o 108 kilometrai. Atsikėliau šeštą rytą ir per 10,5 valandas įveikiau – draugai prisijungdavo tam tikrose atkarpose, bėgdavo kartu. Gal kada nors pakartosiu. Galima Vilniuje dar 100 kilometrų taką padaryt, toks jis geras miestas!

Ar 100 kilometrų trasoje turite mėgstamiausią atkarpą?

Su draugais ir žmona juokaujame, kad mėgstamiausia – kur žmona verkė. Burbiškių atkarpa, ten daug įkalnių, nuokalnių – sunku! Smagiausios, širdžiai mieliausios – kur daugiausia sportuota: Karoliniškių draustinio atkarpa, nes atsiveria graži panorama, geras nusileidimas palei upę, ir 20 kilometrų kilpa aplink Žaliuosius ežerus. Man ten žinomi takeliai. Labiausiai patinka pavasarį, kai gamta bunda, arba rudenį – ramybė, auksiniai lapai. Pati gražiausia vieta – šalia Gariūnų yra kalnas, visas Vilnius matosi, panorama. Kažkada ten buvo kalnų slidinėjimo keltuvas. Unikali vieta, kurios žmonės labai žino, trasos pusiaukelė – maždaug penkiasdešimt kilometrų.

Siekiate, kad žmonės kuo daugiau judėtų mieste. O kokia yra jūsų, sportininko, diena?

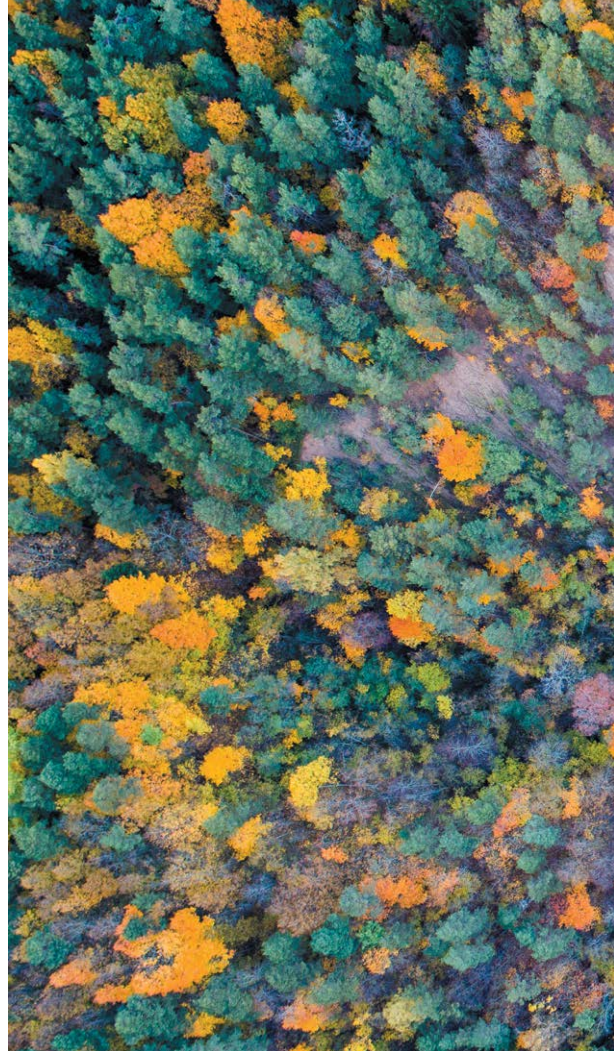
Būdamas dvylikos, pasirinkau sportą, kuris nėra olimpinis, iš to duonos nevalgysiu. Negaliu būti profesionalus sportininkas, stipendijų iš valstybės negausiu – nors 2013 metais laimėjau Pasaulio žaidynėse bronzos medalį, gavau premiją. Turiu dirbti, ne visą laiką skirti sportui. Gyvendamas Vilniuje, derinau du darbus ir daug visuomeninių veiklų. Pernai pagalvojau – nenoriu uždirbti visų pinigų, noriu ir sau gyventi – grįžau į aktyvų sportą, daug laiko leidžiu stovyklose. O papras-

tą dieną pradedu nuo mankštos, žmoną išleidžiu į darbą – ji medikė, reikia padaryti pusryčius, – tada einu dirbti. Kartais treniruojusi per pietų pertrauką: daug draugų yra sportininkai, susitinkame pasimankštinti. Vakare dažniausiai treniruotė, laisvalaikis su šeima, draugais. Aišku, kiekviena diena skirtinga, važiuojame į renginius, mokyklas, darželius, reikia nubraižyti žemėlapius. Kartais diena baigiasi pirmą nakties, nes ruošiuosi varžyboms, pavyzdžiui, Europos čempionatui. Man – 35 metai, sportinė karjera baigiasi, bet pasiilgau varžymosi – kai varžaisi aštuoniolika metų ir nustoji, nori kažkur save išlieti.

**Noriu padaryti,
kad orientavimosi
sportas būtų
žinomesnis,
mano kredo yra:
orientavimosi
sportas – gyvenimo
būdas.**

Mes su žmona susipažinome sportuodami, buvome rinktinėje. Dabar aš dažniau važiuoju į varžybas su moksleiviais kaip komandos vadovas. Man patinka sportinė rutina, susistatau save į vietas.

**Tvarumas, pavyzdys judėti vaikams
atsispindi jūsų darbuose. Kokius pokyčius
matote, gal moksleivius pavyksta
sudominti orientavimusi? Mokytojai irgi
atranda kūrybiškų sprendimų – pavyzdžiui,
kad klasė gali būti ir lauke, galima
eiti į „Geocaching“ žygius.**



Visuomeninė veikla man dar aktualesnė už sportą. Noriu padaryti, kad orientavimosi sportas būtų žinomesnis, mano kredo yra: orientavimosi sportas – gyvenimo būdas. Gerai, kad rūpinamasi vaikų judėjimu, nes į rinktinę ateina vis silpnesni. Net draugų vaikai sako: „Tėti, aš nebūsiu sportininkas, geriau *geimeris* būsiu.“ Mes laiką leidome aktyviai kiemuose, o jie prašo raštų, kad atleistų nuo kūno kultūros pamokų. Sakau, nedarykit tokių dalykų! Labai sunku sudominti jaunimą, ypač orientavimosi sportu – eini nusibraižęs, nusidaužęs, miškas, pelkės. Ateina dvylikamečių, kurie nesupranta žė-



Pūčkorių atodanga – viena įspūdingesnių tako aplink Vilnių vietų.

mėlapio. Bandomė parodyti, kad judėjimas gali būti pramoga, važiuojame į darželius, duodame labirintą pažaisti, išleidome metodinę medžiagą mokytojams. Aš matau, kad lauko darželiai yra gera idėja, norėčiau, kad daugiau tokių dalykų būtų – atrodo, žmonės dabar labai *nupopinę* vaikus, bijo leisti eiti per žolę, veža iki mokyklos durų. Orientavimasis gerai tuo, kad vaikas išmoksta naviguoti – tai jam padės ir gyvenime. Jeigu rodome gerą pavyzdį judėdami, organizuodami veiklas, kažkas užsikabina, aktyvumo burbulas plėsis ir išsiplės. Reikia ir varžymosi, ir pažintinio elemento.

Kuo stipriau juda miestas, tuo aktualiau galvoti ir apie judėjimo etiką.

Etikos situacija labai bloga! Elektrinių paspirtukų greitis *nesvietiškas*, važiuoja be šalmų. Bėgikai, dviratininkai su ausinėmis nebegirdi aplinkos, nors realiai į miestą eini, bėgi klausydamas šurmilio, prasisklaido mintys, atsiranda idėjų. Dviratininkai pseudosportininkai renkasi pakrantę greitai važiuoti – ji tam nepritaikyta, nes ten vaikai, paspirtukai. Turi suprasti, kurioje vietoje ką daryti. Jeigu dviračių takas – neiti mamoms su vežimėliais. Bėgikui nebūtina bėgti piko metu. Neiti

per ką tik suplūktą slidinėjimo trasą. Miestas didelis, turi sutilpti visi. Infrastruktūrą irgi reikia sužiūrėti: dabar Neries pakrantėje dviračių takas puikus, o pėsčiųjų take – žvyras. Turime jausti pagarbą vieni kitiems ir tam tikru laiku, tam tikroje vietoje atlikti tinkamą sprendimą. Jeigu dviratis važiuoja dešimt kilometrų per valandą greičiu, žmogus eina penkių, bėgikas bėga iki dešimt kilometrų – visi įsiterps. Vilnius darosi draugiškesnis judantiejiems, ypač džiaugiuosi dėl vandens stotelių – per pastaruosius dvejus metus jų padaugėjo.

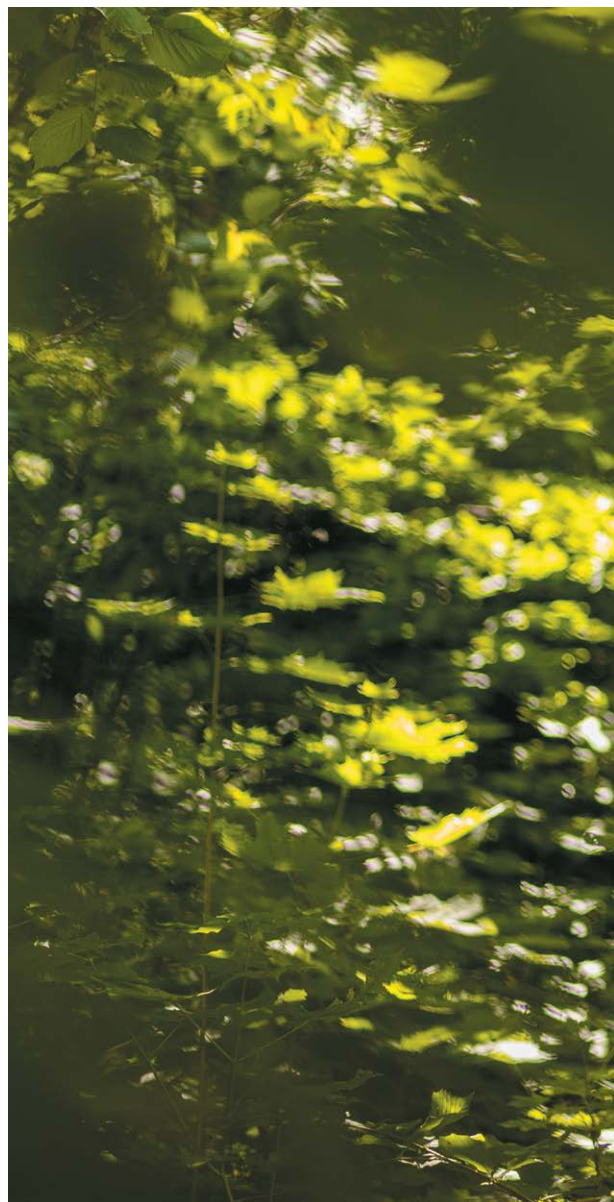
Kai noriu pamatyti judančių žmonių, važiuoju į Vingio parką arba bėgu Neries krantine – sutvarkyta fantastiškai.

Koks sportas mieste dabar madingiausias, kokiose erdvėse daugiausia įdomaus judėjimo? Kokį sportą renkatės jūs?

Bėgimas *ant bangos*, kai noriu pamatyti judančių žmonių, važiuoju į Vingio parką arba bėgu Neries krantine – sutvarkyta fantastiškai. Norisi, kad iki pat Valakampių tilto sutvarkytų, žiemą bėgant neapšviesta. Dviračiams mieste gerėja situacija, raudonas asfaltas tikrai matosi, anksčiau būdavo – važiuoji ir padangą susisprogdini. Infrastruktūra gerėja, nors kol kas parkuose neleidžia įrengti MTB dviračių trasų. Karantino metu tarp jaunų žmonių išpopuliarėjo dviračių lenktynės „Blokada“ (pavienės, virtualios dviračių lenktynės, laikantis socialinio atstumo – aut.

past.), Lietuvos sporto vadybos apdovanojimuose tapusios Metų sporto iniciatyva.

Aš renkuosi bėgimą, man tai svarbiausia. Arba orientavimosi treniruotės, jos vyksta triskart per savaitę Vilniuje. Kartais reikia žmonai palaikyti kompaniją. Vingio parkas – dažniausia paprastų treniruočių vieta.



Ko mes dar nesame atradę – lygumų slidinėjimo. Su Olimpiniu komitetu Vilniaus jubiliejui prie Baltojo tilto padarėme 700 metrų slidinėjimo trasą. Latviai ir estai šioje srityje mus lenkia. Vilniaus maratono dalyvių norisi daugiau, Rygoje dvigubai daugiau žmonių bėga!

Žmonėms reikėtų nusukti nuo kasdienių maršrutų. Vilniuje yra tokių vietų! – noriu lygiai, rasiu lygiai, noriu kalno, iššūkio – rasiu kalną, bėgsiu *trail* bėgimą, reikia vienatvės – bus vienatvės.

Pasak Viliaus Aleliūno, Vilnius iš visų Baltijos šalių sostinių – judriausias, žaliausias, smagiausias, kalvočiausias miestas.



Trumpa ir intymi pasimatymų su Žirmūnais istorija

Sigitas Parulskis

Naudojuosi Žirmūnais įvairiais būdais: skersai išilgai išvaikščiojau pėsčiomis ir važinėjau rajono gatvėmis automobiliu, lankiausi įvairiose čia esančiose parduotuvėse ir maitinimo įstaigose, automobilių servisuose, daug kartų esu žiūrėjęs į dangų virš Žirmūnų, kol buvo gyvas nuostabiausias šunsnukis pasaulyje labradoras Faustas, daug jo mėšlo įmečiau į Žirmūnų šiukšlių dėžes (teatleidžia man Žirmūnų švaros dievai, jeigu tokių esama). Žodžiu, Žirmūnai (o ypač Šiaurės miestelis, kuriame gyvenu) man davė daug ir, tikiuosi, dar duos. Paprašytas parašyti apie šį Vilniaus rajoną, pagalvojau – ar turiu ką pasakyti, ar jau susiklostė koks nors asmeninis santykis, asmeninė istorija su šiuo rajonu? Galbūt kaip tik dabar proga apie tai pakalbėti.



Pirmą kartą Žirmūnuose apsigyvenau 1998 metais devynaukščiame bendrabučio tipo name, trečiame aukšte, ilgo koridoriaus gale su vaizdu į Nerį. Tiesa, ta griova, tįsojusi prieš mano langą, vasarą gerokai apželdavo, bet vis tiek galėdavau matyti tekančią vandenį ir tai buvo nuostabu, nes kone kiekvieną dieną prisimindavau Herakleitą, kiekvieną rytą pasaulis tarsi rasdavosi iš naujo. Ko gero, tai ir buvo vienintelis to mažyčio (gal 22 kvadra-

tinių metrų) butelio privalumas. Tiesa, dar buvo tarakonai, įdomi ir draugiška gyvybės forma, tik vargu ar tai laikoma privalumu. Kadangi visą devynių aukštų namą kaip tvirtas dvokiantis stuburas nuo pat viršaus iki apačios skrodė šiukšlių vamzdis, tarakonų išnaikinti buvo neįmanoma. Išpurškus kokia nors chemija, jie tik laikinai pasitraukdavo į saugesnes pozicijas, o paskui vėl sugrįždavo.

Vienas išskirtiniausių Žirmūnų pastatų – Sporto rūmai. Sigito Parulskio nuotr.





Rajone daugėja meno. Sigito Parulskio nuotr.

**Kartais namai gali
būti tik vieta, kur gali
permiegoti. Kartais
galbūt tik tiek
mums ir tereikia:
taikaus dangaus ir
stogo virš galvos.**

Nenoriu mistifikuoti gyvenamos vietos, iš esmės, ji gera ne dėl savo estetinių ar kokių nors istorinių privalumų, ne dėl to, kad kas nors (valdžia, įžymybės, medijos ir pan.) sukuria tariamą tos vietos vertę, manau, vertė priklauso tik nuo to, ar tau čia gyventi patogiu, malonu, ar saugu, ar jautiesi grįžtas namo. Kartais namai gali būti tik vieta, kur gali permiegoti. Kartais galbūt tik tiek mums ir tereikia: taikaus dangaus ir stogo virš galvos.

XX amžiaus pabaigoje ir XXI amžiaus pradžioje Šiaurės miestelis dar buvo be galo įdomus vis sparčiau Lietuvoje besivystančio kapitalizmo embrionas, kitaip tariant, viena gyvybingiausių ne tik Žirmūnų, bet ir viso Vilniaus vietų. Buvusiuose rusų tankų angaruose įsikūrė autoservisai (dabar ten Ogmios miestas, „Outlet parkas“, prašmatnių, hipsteriškų kavinių ir parduotuvių lizdas), o anuomet ten galėjai pasikeisti padangas, nusipirkti naudotų dalykėlių, buvo didelė stiklo taros supirktuvė, turtingas autosąvartynas. 1996 ar 1997 metais su sena „Audi 80“ patekau į avariją, atvažiavau į tą laužyną ir ilgai ieškojęs radau galinį sparną. Ten galėjai rasti visko, galbūt net ir laimę. Gal kiek aplamdytą, bet vis dėlto. Buvusiose kareivinėse įsikūrė parduotuvės, kai kuriuose – laidojimo paslaugų įstaigos. Prieš keletą metų, kai buvo rekonstruojamas minėtas „Outletas“, statybininkai nuplėšė apdailą ir atsidengė tai, kas iš tiesų yra po pastatų oda – masyvios tankų angarų kolonos.

Kalba – įdomus dalykas. Ėmiau rašyti apie Žirmūnus, staiga išplaukė alaus paviljonas, vadinamasis Bizonų slėnis, gali būti, kad jame lankiausi 1983 ar 1984 metais, jis buvo prie Žirmūnų tilto, bet dabar jau negaliu pasakyti, ar iš tiesų ten buvau, ar čia įsijungė mano vaizduotė ir sukūrė vaizdinį apie alaus bokalą Bizonų slėnyje, regis, ten būdavo tokie aukšti staliukai, prie kurių stovėdavo vyrai ir kažką kalbėdavo mostaguodami rankomis, o po stalu ant kabliukų kabodavo pintos rezginės, kuriose matėsi batonas ir pieno butelis, nes žmonos juos išsiųsdavo pirkti pieno, o jie pakeliui sustodavo alaus.

Mėginu rekonstruoti, kada pirmą sykį gyvenime apsilankiau Žirmūnuose. Gali būti, kad tai nutiko dar mokyklos laikais, „Žalgirio“

stadione, kokiais 1981 ar 1982 metais – su Rokiškio rajono lengvaatlečių komanda ne kartą dalyvavau šiame stadione jaunučių ir jaunių varžybose, ieties metimo rungtyje ir net laimėjau apdovanojimų.

Prieš keletą metų, kai buvo rekonstruojamas minėtas „Outletas“, statybininkai nuplėšė apdailą ir atsidengė tai, kas iš tiesų yra po pastatų oda – masyvios tankų angarų kolonos.

Dar vienas praeities blyksnis – po 1991 metų sausio 13-osios kažkur Žirmūnuose, vieno iš savaitraščio „Šiaurės Atėnai“ redakcijos darbuotojų bute, rengėme liūdną numerį, ką aš ten veikiau, neatmenu, regis, buvau parašęs kažkokį trumpą tekstą apie Spaudos rūmų, iš kurių mane išvarė okupantai, šturmą, nors jo aktualumą jau buvo užgožęs vėliau žuvusiųjų ir sužeistųjų kraujas. Atsimenu konspiracijos nuotaikas, maištingą dvasią, kartėlio, neteisybės jausmą.

Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centre (anksčiau jis vadinosi kitaip) lankiau vairavimo kursus, vėliau ten ir skiepijausi nuo COVID'o, grunto kortuose šalia VRM sporto rūmų žaidžiau tenisą, dviračių takeliu palei Nerį važinėjausi riedučiais (anuomet, kokiais 1998–2001 metais, takas buvo trumpas ir

klaikios kokybės), ne kartą vaikščiojau palei upę su šunimi ir fotoaparatu. Beje, ilgiems pasivaikščiojimams Žirmūnuose takas palei upę bene geriausia vieta, nes šaligatviai palei Kareivių, Kalvarių, Žirmūnų ar Tuskulėnų gatves skendi nenutrūkstančio transporto srauto išmetamų dujų debesyse. Neries užutekyje visada gali pamatyti laivų, žvejų, o kartais net ir gulbių.

Įtariu, kad pastaruoju metu Šiaurės miestelis ir yra simbolinis Žirmūnų centras.

Ko gero, esu labiau Šiaurės miestelio gyventojas, kitaip tariant, Žirmūnus matau iš šio taško. Kita vertus, įtariu, kad pastaruoju metu Šiaurės miestelis ir yra simbolinis Žirmūnų centras. Dar viena sąsaja su Žirmūnais arba konkrečiai su Šiaurės miesteliu ateina per mano tėvą. Prieš mirtį tėvas pasakojo, kad 1953–1956 metais tarnavo 16-oje lietuviškoje divizijoje, kuri buvo kaip tik dislokuota Vilniuje, Šiaurės miestelyje. Apie Žirmūnus ar miestelį nieko konkretaus ar įdomaus jis nepasakojo, bet štai kokia detalė: jis esą atsimenąs, kaip prasidėjus Stalino kulto demaskavimui, vadinamai destalinizacijai, matęs naktį Vilniaus gatvėmis traktoriaus velkamą Stalino skulptūrą. Lietuviškoji divizija iš tiesų gyvavo iki 1956 metų, taigi šia žeme vaikščiojo ne tik Napoleono kareiviai, bet ir mano tėvas.

Žirmūnai – didelis, visai šalia centro esantis Vilniaus rajonas, tačiau jame nėra nė vienos bažnyčios, bet čia gausiai prekiaujama

įvairiausiais žemiškais dalykais. Matyt, tai reikštų, kad šis rajonas vis dar naujas. Niekio blogo, bažnyčia šiais laikais tik ženklas, kad kadaise žmogaus moralinis kompasas buvo orientuojamas kitaip, kitokiomis priemonėmis. Bet senų bažnyčių pastatai dažniausiai ir estetiškai įdomūs, kaip architektūros meno kūriniai. Žirmūnuose seniausi pastatai yra Šiaurės miestelio kareivinės, statytos XIX amžiuje. Tuskulėnų dvaro sodyba dėl savo militaristinės dvasios – pasirodo, ten kadaise gyveno žandarų korpuso pulkininkas (XIX amžius), o pokario metais atiteko NKVD – kažkodėl nemaloni. Nuo jos trenkia bloga karma. Gal dėl to VRM monstro, kuris savo lavoniška pilka spalva žudo viską kelių šimtų metrų spinduliu.

**Žirmūnai – didelis,
visai šalia centro
esantis Vilniaus
rajonas, tačiau jame
nėra nė vienos
bažnyčios, bet čia
gausiai prekiaujama
įvairiausiais
žemiškais dalykais.
Matyt, tai reikštų,
kad šis rajonas vis
dar naujas.**

Kuo toliau, tuo labiau stebina faktas, kad su Žirmūnais susijęs mano paviršinis, statistinis gyvenimas, o tas, kuris teikia džiaugsmo, jaudina, – knygos, dailė, muzika, fotografija, – vyksta kažkur kitur, su šiuo miesto rajonu beveik neturi sąsajų. Gali būti, kad didžiosios

vertybės – laisvė, sąmoningumas, kūryba – dažniausiai susijusios su mūsų vidumi, ne su vieta, kurioje gyvename.

Prieš dvidešimtį metų gyvendamas Žirmūnuose su tarakonais įsitikinau, kad mes, žmonės, panašūs į juos. Įsikuriame ten, kur maistas, visuomet sukamės aplink kažką, kas mums svarbu, aplink kokį nors „stulpą“, „vamzdį“, „stuburą“: gamykla, parduotuvė, bažnyčia, stadionas, tai yra darbas, maistas, vidaus pasaulio reikalai, pramogos. Dauguma mintame atliekomis, tuo, kas nubyra nuo pasaulio turtingųjų ir galingųjų stalo.

Jeigu paliktume kokius nors matomus pėdsakus, būtų be galo painios ir keistos

mūsų judėjimo trajektorijos, jaunystėje susiraizgiusios, susipainiojusios, šokčiojančios, besiblaškančios, o senatvėje apsiribojančios dviem trimis taškais: maisto parduotuvė, vaistinė, senelių namai, kapinės. Ko gero, panašiai juda ir tarakonai. Beje, dabar tokius žemėlapius galima pasidaryti – mus seka „Google“, seka mobiliojo ryšio antenos, mūsų elektrinis ir elektroninis gyvenimas nuolatos sekamas Didžiojo Brolio. Bet ar tas mūsų judėjimo trajektorijų žemėlapis ką nors iš tiesų pasako apie gyvenimo prasmę ir beprasmybę, apie didingas ir juokingas svajones, apie skausmingą džiaugsmą būti čia, tarkime, Žirmūnuose, apie pastangas būti ne tarakonais, o žmonėmis?

Neries užtėkyje ties Žirmūnais galima pamatyti žvejų, laivų, o kartais – ir gulbių. Sigito Parulskio nuotr.



Samuelis Bakas: „Vilnius anuomet ir dabar – lyg kita planeta“

Interviu ėmė Karolis Vyšniauskas, užrašė Ieva Vinickytė

Pasaulinį pripažinimą pelnęs tapytojas Samuelis Bakas, kurio darbai eksponuojami Romoje, Londone, Paryžiuje, Jeruzalėje, Monrealyje, Keiptaune ir kitų pasaulio miestų muziejuose bei galerijose, gimė Vilniaus žydų šeimoje. Per Holokaustą tėvą, senelius ir geriausią vaikystės draugą praradęs dailininkas savo išsigelbėjimą vadina stebuklu. Kartu su mama iš Lietuvos pabėgęs būdamas dvylikos, į vaikystės miestą S. Bakas sugrįžo tik po 56 metų.

2017-aisiais Vilniuje atidarytas S. Bako vardo muziejus, kuriam dailininkas padovanojo dešimtis savo kūrinių. Dalis muziejuje eksponuojamų piešinių yra išlikę iš laikotarpio Vilniaus gete, kai dailininkui buvo vos devyneri. Nykstančią Vilniaus istoriją įkūnijančiam menininkui 2017 metais suteiktas Vilniaus garbės piliečio vardas, o 2018 metais įteiktas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžius.

Dailininkas gyvena Jungtinėse Amerikos Valstijose, netoli Bostono, kur ligi šiol tapo. Išskirtiniame interviu, skirtame Vilniaus 700 metų gimtadieniui, S. Bakas pasakoja apie savo ryšį su Vilniumi ir iki šiol gyvus prisiminimus.



Dailininkas Samuelis Bakas – savo studijoje Jungtinėse Amerikos Valstijose, kėdės lygnugarytės nuotr.

Ką prisimenate iš Vilniuje praleistų metų?

Dėl ankstyvos ir ryškios vizualinės atminties Vilniuje praleista vaikystė manyje vis dar gyva – mintimis galiu keliauti per tuos laikus, tarsi žiūrėčiau vaizdo įrašą. Apskritai šiuolaikiniame pasaulyje esu nykstanti rūšis, nes atsimenu laikus prieš karą, per jį ir po jo. Iš didžiulės Vilniaus žydų bendruomenės po Holokausto liko 4,5 procento išgyvenusiųjų ir aš esu vienas iš jų.

Iš savo vaikystės Vilniuje prisimenu daug gerų, laimingų momentų. Gimiau vidurinės klasės išsilavinusių žmonių šeimoje, kurie gyveno komfortiškai ir stengėsi sukurti man nedidelį rojų – tėvams buvau vienintelis vaikas, seneliams – pirmas anūkas. Kai buvau dvejų ar trejų, šeima, pastebėjusi mano mėgstamiausią žaislą – pieštuką, pradėjo laikyti mane tapytoju, – skirtingai nei daugybėje kitų šeimų, kur piešimas nelaikytas nei profesija, nei apskritai tinkamu pasirinkimu. Vaikystės prisiminimai, įvairios istorijos nugulė į ir lietuvių kalba išleistą knygą „Nutapta žodžiais: Vilniaus prisiminimai“, kurioje pasakojama apie buvusią miesto žydų bendruomenę ir tragišką jos likimą.

Vokietijoje vaikystėje gyvenęs JAV prezidentas Johnas F. Kennedy, 1963 metais lankydamasis Vakarų Berlyne, užlipęs ant scenos pareiškė: „Ich bin ein Berliner.“ Lygiai taip pat aš sakau žmonėms: „Ich bin ein Vilnan.“ Tai reiškia, kad aš esu kilęs iš Vilniaus. Esu įsitikinęs, kad Vilnius sukūrė mane tokį, koks esu likęs iki pat šių dienų.

Kokios emocijos sukyta galvojant apie vaikystės dienas, kai nutiko visko?

Galvodamas apie praeitį, stengiuosi įsileisti

kuo mažiau emocijų ar atmintį klaidinančios nostalgijos. Į tai, kas man nutiko, bandau žiūrėti tarsi iš neutralios vaizdo kameros perspektyvos, nes sunku rasti paaiškinimus, kodėl tam tikri dalykai nutinka gyvenime ar kodėl aš likau gyvas. Visus artimiausius žmones, kuriuos pradau, savo prisiminimuose mėginu išlaikyti tiek gyvus, kiek tai yra įmanoma. Pavyzdžiui, kartais įsivaizduoju, ką vienu ar kitu klausimu būtų pasakiusi mano močiutė.

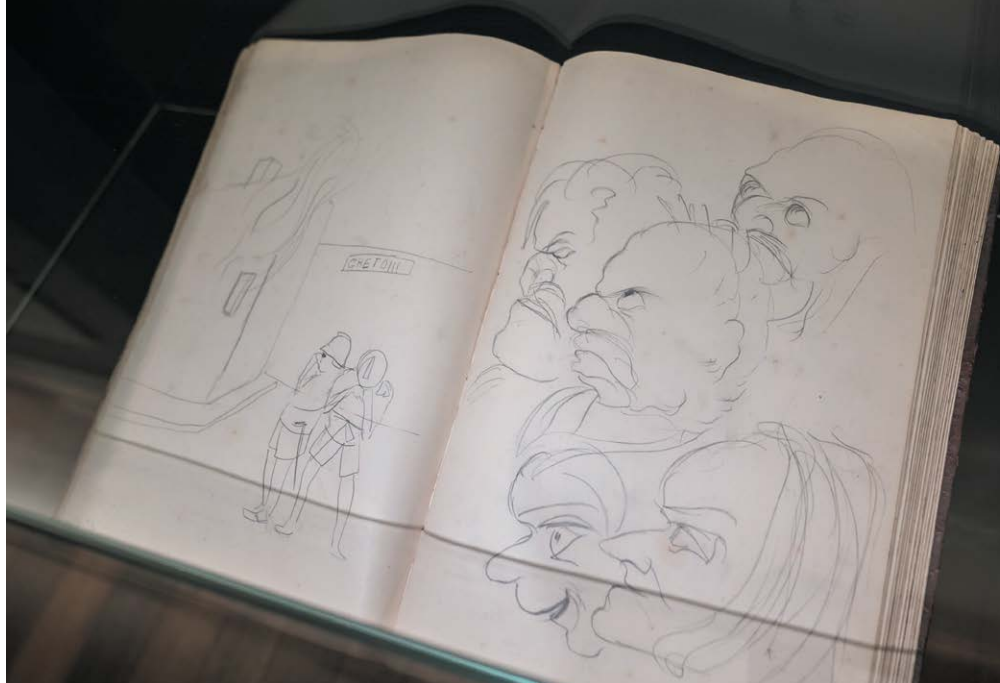
Kas nulėmė jūsų grįžimą į Vilnių po daugiau nei 50 metų?

Daug metų maniau, kad sugrįžti į Vilnių neišdrįsiu. Klausiau savęs, kodėl turėčiau krapštyti seną žaizdą ir grįžti ten, kur nutiko tiek daug baisių dalykų ir kurių liudinininkas aš esu? Bet vieną dieną mane aplankė vilnietis Rimantas Stankevičius, kuris darė tyrimą apie lietuvius, rizikavusius savo gyvybę ir padėjusius gelbėti žydus. Ir jis paklausė, kada aš atvyksiu į Vilnių. Negalėjau tiesiog atsisakyti, ieškojau tam kokio nors preteksto ir atsakiau, kad, jei Vilniuje galėčiau surengti parodą, tuomet – galbūt. Po poros savaitių buvau oficialiai pakviestas tai padaryti.

Norėjau atvykti į Lietuvą niekam nežinant, inkognito, apžiūrėti miestą, aplankyti vietas, kurias prisimenu. Bet, kai išlipau iš lėktuvo, Vilniaus oro uoste laukė būrys žurnalistų, mane pasitiko su gėlėmis... Visgi vėliau aš ištaikiau progą ištrūkti ir pasivaikščioti po savo vaikystės gatves.

Kaip pasijutote sugrįžęs? Kaip Vilnius pasikeitė per pusę amžiaus?

Supratau, kad mano prisiminimai yra tokie gyvi, tarsi būčiau išvykęs iš Vilniaus vakar. Tai buvo absoliučiai nuostabus jausmas! Vienin-



Samuelio Bako vardo muziejuje galima pamatyti kone stebuklingai išlikusių jo vaikystėje, gėtė, pieštų piešinių. Vilniaus miesto savivaldybės nuotr.

telis dalykas, kuris pasikeitė, – nebeliko kulko-
mis suvarpytų namų, sudegusių, griuvėsiais
virtusių pastatų. Dabar gatvės restauruotos,
pastatai nudažyti laimingomis pastelinėmis
spalvomis, kurių Vilniuje iki karo nebuvo.
Vilniuje pasijutau kaip namie ir vienintelis
mane nustebinęs dalykas buvo tas, kad žmo-
nės gatvėse kalba kažkokia nesuprantama
kalba, – tarsi nuvyktum į Niujorką ir ten visi
šnekėtų kiniškai. Vilnius, kuris buvo anuomet
ir kuris yra dabar, – lyg kita planeta.

Kokias kalbas girdėdamas augote?

Kalbėjau lenkiškai. Mokėjau rusiškai, nes
mūsų virėja buvo rusakalbė. Jidiš buvo mano
senelių kalba – jos taip pat mokiausi.

**Vilnius savo 700-ąsias metines sutinka šū-
kiu „Jaunas Vilnius“. Koks „Jaunas Vilnius“
yra jūsų akimis?**

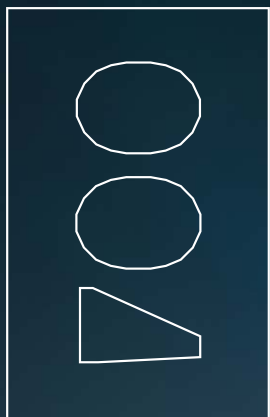
Jaunas Vilnius – tai išsilavinę ir protingi
žmonės, kurie supranta, kad jų sprendimai

ir poelgiai turi pasekmes. Ir galbūt būtent
dabar, kai su Ukrainos populiacija vyksta tokie
dalykai, lietuviams yra lengviau suprasti ir
nacių okupacijos siaubą. Vilnius bus jaunas
tol, kol jo akys bus atmerktos istorijai ir tam,
kas vyksta pasaulyje. Negalime atkurti, kas
buvo prarasta, bet galime išlaikyti gyvą at-
mintį to, kas įvyko. Atmintis yra svarbiausia. O
kolektyvinė atmintis – tai jau praktiškai istorija.
Turime žinoti istoriją.

Koks būtų jūsų palinkėjimas vilniečiams?

Tai, kuo aš tikiu ir ką nepaliaujamai kartoju,
sakiau ir Vilniaus merui, kai buvome susitikę,
kad kiekvienas centas, kurį norėtumėte išleisti
naujam monumentui mieste, turėtų būti
išleistas švietimui. Išleiskite tuos pinigus mo-
kytojams, knygoms – viskam, kas tik leidžia
ugdyti, išsaugoti žmogaus intelektą. Nes tada
supranti, koks baisus žmogaus egzistencijos
priešas yra rasizmas.

**Visą pokalbį su S. Baku galite išgirsti NARA
tinklaidėje.**



Vilnius 700

www.700vilnius.lt

VILNIUS: 700 METŲ JAUNAS

2023 m. sausio 25-ąją išmuš jubiliejaus
valanda – švęskime kartu!



Daugiau informacijos www.700vilnius.lt

O jūs ar augote „ant blynelių“?

Anželika Laužikienė

Nors dabar įvairūs blynai ir blyninės labai mėgstamos miestiečių, anksčiau, dar XIX ir XX amžiaus I pusėje jie buvo kepami daugiausia tik namuose ir viešojo maitinimo įstaigose nepatiekiami. Juk į restoranus ir kavines ateinantys žmonės norėjo pavalgyti ko nors įdomesnio ir gardesnio nei namuose, o kasdienis maistas nebuvo laikomas tiek vertu dėmesio kaip dabar. Blyninės Vilniuje atsirado tik sovietmečiu, po Antrojo pasaulinio karo, o išpopuliarėjo – jau XXI amžiuje. Ko gero, dėl to, kad blynai – greitas, sotus ir nebrangus maistas.



Pirmieji blynai turėjo atsirasti labai seniai, prieš tūkstančius metų, kraštuose, kur augo laukiniai javai ir jų grūdai rinkti ir naudoti maistui. Juk blynas – vienas paprasčiausių kepinių: tik miltai ir vanduo. Žinoma, blyno tešla gali būti kieta kaip paplotėlio ar skystesnė kaip lietinio. Miltai taip pat gali būti įvairūs. Po pasaulį jie paplito kartu su žemdirbyste.

Galime būti tikri, kad prieš kokius 3500 metų dabartinėje Lietuvos teritorijoje gyvenę žmonės jau galėjo išsikepti kvietinių, miežinių ar sorų blynų. Bėgant laikui, auginamų javų įvairovė augo, tad ir blynų receptų daugėjo. Kepiti jie daugelio namuose – nuo neturtingos valstiečio pirkelės iki valdovo ar didiko dvaro. Žinoma, skirtingi: *razavų* (vieno malimo)

Blynai į restoranų, kavinių meniu pateko sovietmečiu, o išpopuliarėjo jau XXI amžiuje. Manto Judriaus nuotr.



miltų – valstiečiams, pikliuotų, aukščiausios kokybės – dvarininkų stalui. Na, o popieriaus plonumo *naliesnikai* (lietiniai) buvo senosios blynų kultūros karaliai. Kaip tik tokie receptai minimi senose kulinarinėse knygose. Vienas ankstyviausių – XVII amžiuje Radvilų virėjo naliesnikai su įdaru iš piene virtų ryžių su migdolais, cinamonu ir cukrumi. Šiais laikais lietinius dažnai kepame su varške, o toks kaip Radvilų virėjo įdaras pas mus jau visai išnykęs.

Popieriaus plonumo *naliesnikai* (lietiniai) buvo senosios blynų kultūros karaliai.

XIX amžiaus receptų knygose blynų įvairovė kur kas didesnė. Garsus XIX amžiaus pirmosios pusės Vilniaus kuchmistras Janas Szyttleris savo knygoje jau įdėdą olandiškų mielininių blynų su razinomis, muskatais ir smulkintomis citrinų žievelėmis receptą. Garsiausios XIX amžiaus II pusės Vilniaus gospadinės Vincentinos Zavadzkos knygoje „Lietuvos virėja“ („Kucharka litewska“) jau yra net atskiras blynų receptų skyrius. Čia daugybė įdomiausių ir gardžiausių blynų, bet visų jų skirtumas nuo dabartinių tas, kad kiekviename patiekale dedama daug kiaušinių: nuo penkių iki dešimties. Žinoma, „padorūs“ lietiniai užmaišomi tik piene su kiaušiniais, dedama sviesto ir aukštos kokybės miltų. O bulvių krakmolo blyneliai šioje knygoje vadinami „Panelių lietiniais“, kurie įdaryti plakta grietinėle su cukrumi, cinamonu ir citrinų žievelėmis. Skamba gardžiai, ar ne? O kur dar trapūs lietiniai su prancūzišku „Chadeau“ padažu iš trynių, cukraus ir

vyno... Mat tuo metu jau pradedama jausti Prancūzijos blyninių įtaka ir Vilniuje. Ploni kaip popierius blyneliai, įdaryti saldžiais kremais, paplinta ir turtingesnių miestiečių virtuvėse bei provincijos dvaruose. Prancūziškų lietinių tešloje, be miltų, jau puikuoja ne tik pienas, kiaušiniai, sviestas, vanilė, citrinų žievelės, bet ir konjakas arba romas. Panašu į puikų desertą.

XVIII amžiaus pabaigoje–XIX amžiuje blynai pradedami kepti ir iš anų laikų naujovės – bulvių. Pirmiausia iš virtų ir trintų bulvių tešlos, sumaišytos su miltais ar kiaušinais. Jie buvo panašesni į bulvinius kroketus. Vėliau – ir iš žalių bulvių tarkių. Kaip tik tokios buvo žydiškos latkės, vėliau „peršokę“ į lietuvių virtuvę ir tapę mūsų taip mėgstamais bulviniais blynais. Tarpukario Vilniuje Žydų gatvėje, Fanios Lewando vegetariškų patiekalų restorane, greičiausiai irgi buvo galima pavalgyti blynų, nes jos receptų knygoje yra aprašyti lietiniai su špinatais, su migdolais, su varškės sūriu, su grybais, su obuoliais ir net su rabarbarais.

Dar tarpukario laikais šeimininkei iškepus svečiams blynų buvo galima suprasti, kad svečias buvo deramai pavaišintas. Ne veltui ir per Užgavėnės prisivalgymas iki soties blynų simbolizavo sotų gyvenimą. Jei kasdien gali valgyti blynus, vadinasi, poniškai gyveni. Vasario 16-osios akto signataro Jono Vileišio dukra Rita Vileišytė savo atsiminimų knygoje „Tolimi vaizdai“ rašo, kad jos mamutė sakydavo, kad tėvelis „augo ant blynelių“, nes buvo jauniausias iš vienuolikos vaikų ir labai mylimas bei lepinamas.

Taigi galima teigti, kad anksčiau blynai buvo gausos, sotaus ir gero gyvenimo atributas. O kaip blynai valgomi dabar, tai – jau kita istorija.



Vilniaus gatvėse galima rasti ne vieną lietuvių siūlančią
maistimo įsigalą. Mantu Judraus nuotr.

Vilniaus blynų gatvės

Rugilė Audenienė

Pilies gatvės klasika: „Pilies kepyklėlė“

Pradėkime nuo klasikos. Pilies gatvės pradžioje anksčiau gyvavo blyninė, sklido sklindžių ir lietinių kvapai. Į ją mokydamasi užeidavo Laima Padleckienė, o užaugusi Pilies gatvės viduryje įkūrė kepyklėlę, apie kurią ne vienas vilnietis sako: „Skaniausi lietiniai Vilniuje!“

Vasarą ši vieta, kurios plytų arkos mena XV amžių, atšventė 20 metų sukaktį. Į keptuves liejama tešla skleidžia kvapnią šilumą, o pro duris kaip sename filme įžengia žmogus, kasdien penkiolika metų užsisakantis tą patį lietinį. Direktorės pavaduotoja Ernesta Gri-gonienė sako: „Savaitgaliais ateina šeimos su vaikais, mes iš anksto žinome, ką valgys.“ Ir kur sėdės: pro duris įbėga berniukas, šūkteli tėčiui, kad tuoj parodys savo mėgstamiausią vietą.

„Ilgai tobulinome receptą: toks paprastas dalykas, bet yra daug parametrų – proporcijos, kaitra, įdarai“, – sako L. Padleckienė, pripažinusi, kad vilniečių meilė lietiniams nugalėjo net bandeles.

„Pilies kepyklėlės“ lietiniai yra prancūziškų *crepes* interpretacija. Keturiolikos rūšių, nuo tradicinio su varške iki sezoninio su žemuo-gėmis. Kepyklėlės įkūrėja sako, kad vilniečiai moka įvertinti gerą lietinį ir kiekvienas turi savo favoritą. Ji pati kiekvieną rytą pusryčiams kepyklėlėje suvalgo lietinį su varške.

Nes jis tobulas! „Mūsų klasika – lietinis su kumpiu ir sūriu. Su juo konkuruoja lietinis su lašiša ir varške. Aišku, ir tradiciniai su obuoliais, bananais“, – vardija L. Padleckienė.

Kepyklėlėje rudens mintis nuvaiko šaltalankių arbata, o sočios sriubos sušildo. Senjorai mėgaujasi želė desertais ir tortais. Vietą aplanko senamiesčio autentikos mėgėjai: „Pilies kepyklėlė“ yra gavusi Kultūros vertybių apsaugos departamento apdovanojimą už geriausiai restauruotą interjerą. Kyšteli nosį ir jaunesnė auditorija, randanti desertų be glitimo, laktozės, lietinių iš speltos miltų.



Ragavau ir siūlau:

lietinį su voveraitėmis; lietinį su maskarpone, razinomis ir romu.

Kur?

Pilies g. 19



„Pilies kepyklėlėje“ kepami lietiniai – prancūziškų crepes interpretacija. Manto Judriaus nuotr.

Savičiaus gatvės netikėtumas: „Pirmas blynas“

Pilies gatvę kilkite aukštyn ir sukite į Savičiaus gatvę, kurios gelmėse slepiasi Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčia. Joje – socialinis blynų restoranas, čia padavėjais ir virtuvės šefo padėjėjais dirba žmonės su negalia. Patekę į akmenimis grįstą bažnyčios kiemą, ženkite vidun, kur jaukiai plazda žvakės, mesdamos šešėlius ant daug mačusių sienų.

„Labai įdomu dirbti bažnyčioje, – šypsosi blynų restoraną atidaręs olandas Timas van Wijkas, matantis, kaip nustemba įprastos blynų vietos besitikintys lankytojai. – Vieni, ateidami į socialinį restoraną, atranda bažnyčią, kiti, ieškoję bažnyčios, suranda mus“.

Sovietmečiu bažnyčios erdvė buvo padalyta į tris aukštus, patalpos naudotos kaip daržovių sandėlis. 2018 metais trečiame bažnyčios aukšte buvo atšventinta koplyčia. Pirmame aukšte – restoranas, kuriam įsikurti padėjo bažnyčios bendruomenė, mokyklos, organizacijos, įmonės. Dabar čia vieta, kur įvairių poreikių turintys žmonės matuojasi darbus. „Mūsų meniu idėja – kad lankytojai ir darbuotojai komunikotų, nebijotų. Užsakydamas parašai lape blynų kiekį, bet klausitariesi, jei reikia, padavėjai konsultuojasi su mentorais“, – sako T. van Wijkas.

Menui optimalus – devynių rūšių saldūs ir pikantiški blynai, salotos, sriubos, desertai. Blynus kuria visa komanda: plačius kaip saulė, 36 centimetrų skersmens. „Siekiame nustebinti. Užsisakę blyną su karbonarišku



Socialiniame restorane „Pirmas blynas“ kepami lietiniai stebina originaliu patiekimu ir dydžiu – yra 36 cm skersmens. Vytautės Ribokaitės nuotr.

padažu, klientai nesitiki, kad jis panašus į taljatelių makaronus!“ – prisipažįsta restorano savininkas.



Ragavau ir siūlau:

blyną su karamelizuotomis slyvomis; veganišką blyną su humusu.

Kur?

Savičiaus g. 15

Pietų pertrauka Gedimino prospekte: „Tortofi“

Jeigu reikalai atvedė į prospektą ir pūstelėjo šiaurinis vėjas, išgelbės geras naminis lietinis! Šviesus minimalistinis interjeras, popietės radijo popsas, nuoširdūs darbuotojai ir raminantis maistas – tai, ko reikia dalykinių reikalų pertraukai. Už skanų atokvėpį galima padėkoti lietuviškų šaknų turinčiai šeimai, kavinės savininkams Tatjanai Bykovskajai ir jos vyrui Igoriui, gyvenusiems Kazachstane, o paskui atvykusiems į nepažįstamą, bet traukiančią Lietuvą.

„Mūsų koncepcija buvo konditerinė – tortai, pyragai, bandelės. Bet čia verslo centrai, žmonės prašė pavalgyti. Taip atsirado sumuštiniai, kuriems patys kepame duoną,

koldūnai, išaugo blynų asortimentas“, – sako T. Bykovskaja.

Kavinės vitrinose rikiuojasi primiršti Vilniaus desertai: eklerai su plikytu kremu, Kijevo tortas. Tatjana gamina iš natūralių produktų: „Skonis, ateinantis iš vaikystės, močiutės blynai – tai mūsų stilius, razina“, – apibūdina pašnekovė.

Jos sukurtame meniu – blyneliai su grietinėle, sviestu ir cukrumi pagal šeimos receptą. Norintieji stipriau renkasi blynus su sūriu, koldūnus, bandeles su kopūstais, šakšuką. Daug dėmesio skiriama blynams be glitimo, populiariausias – avižinis blynas su sūriu ir kastiniu. „Tikrai yra šio regiono – Lietuvos, Lenkijos, Ukrainos – blynų kultūra. Blynas paprastas, kiekvienam suprantamas, bet skanus patiekalas – toks, koks ir turi būti maistas“, – įsitikinusi šios vietos šeimininkė.

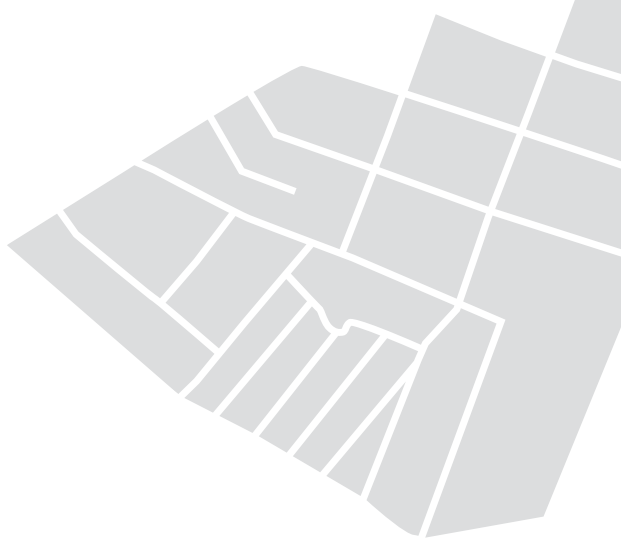


Ragavau ir siūlau:

lietinį su kumpiu ir sūriu; seno stiliaus blynelius su grietinėle, sviestu ir cukrumi.

Kur?

Gedimino pr. 46



Atraskite patys!

„Coffee Spells“ (Pylimo g. 38C) – amerikiečių blynelius. „Tauradvario kepyklėlės“ (Rotundo g. 7) – lietinius.

Vilniuje blynus siūlančių vietų sparčiai daugėja. Gal kad blynai – pasitenkinimo suteikiantis maistas?
Manto Judriaus nuotr.



Dideli, bet nepastebimi

Maršrutą sudarė Andrius Pavelko
Vytautės Ribokaitės nuotraukos

Nors Lietuva ir nėra akmenų kraštas, lietuviai juos mėgsta. Akmuo dažnai minimas tautosakoje. Tai mes „akmenį užantyje nešiojamės“, kai ant ko nors pykstame, tai „mėtome akmenis į svetimą daržą“, kai kišamės, kur nereikia. Kartais būname kantrūs, nes „lašas po lašo ir akmenį pratašo“. O lietuvių liaudies vyrų naktigonės dainoje skamba tokie žodžiai: „Stok ant akmenėlio, sėski ant žirgelio“...



Akmenys dažnai tampa pagalbininkais jamžinant įvairius istorinius įvykius ar žmones. Nors akmuo – viena ilgaamžiškiausių medžiagų, ne visi akmeniniai paminklai išliko. Pavyzdžiui, 1960-ųjų liepos 15 dieną ant Gedimino kalno buvo atidengtas akmuo, skirtas 550-osioms Žalgirio mūšio metinėms paminėti. Jį puošė užrašas „Žalgiris 1410“, žemiau kirilica buvo iškalta „Griunvald“ ir data „1960 VII 15“. Atkūrus nepriklausomybę, jubiliejinis akmuo buvo perkeltas į Nacionalinio muziejaus fondus.

Tad apeikime bent keletą garsiausių išlikusių Vilniaus akmenų. Maršrutas sudėliotas taip, kad, per daug nenukrypdami į šalis, nuo Rotušės aikštės Didžiąja ir Pilies gatvėmis išeisime iki Sereikiškių parko, o dėl paskutinio objekto, įsikūrusio dešiniajame Neries krante, kirsime upę. Visą maršrutą rasite Neakivaizdinisvilnius.lt ir nemokamoje mobiliojoje programėlėje.

Šis Šv. Kazimiero bažnyčios akmuo buvo atvilkas iš Antakalnio.





Konstantino Sirvydo skvere esantys akmenys – kompozicija, skirta sunaikintiems kultūros paminklams atminti.

Šv. Kazimiero bažnyčios akmuo

54.677735, 25.28817

Jėzuitų ordino ir Šv. Kazimiero giminaičio Zigmanto Vazos rūpesčiu 1604 metais pradėta statyti Šv. Kazimiero bažnyčia – seniausia barokinė bažnyčia Vilniuje. Bažnyčios fasado sienoje ir šiandien matomas milžiniškas akmuo, kuris, kaip pasakojama, 700 žmonių buvo atvilktas net iš Antakalnio.

Akmenys Konstantino Sirvydo skvere

54.681201, 25.286916

Konstantino Sirvydo skvere, po medžiais, šalia suolelių, galima pamatyti lyg netyčia išbarstytus akmenis. Akmenys atrodo taip natūraliai, kad ne visi juos ir pastebi. Ir tik akylesni tarp jų suranda lentelę, kuri skelbia, kad ši akmenų kompozicija skirta sunaikintiems kultūros paminklams atminti.

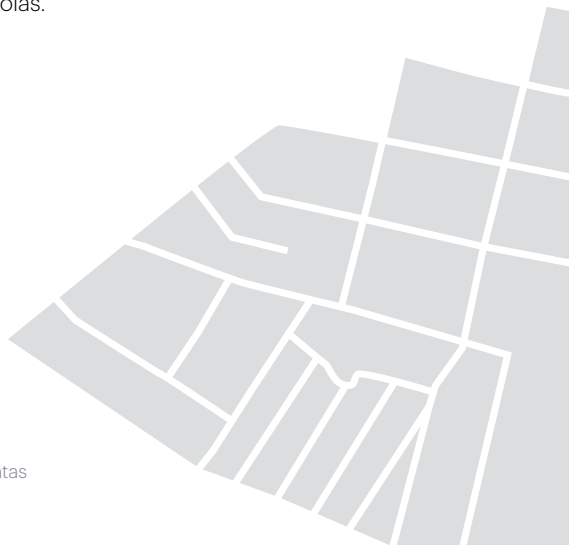
Akmuo Vilniaus 650-mečiui paminėti

54.685151, 25.288317

1973 metais, minint 650-ąsias Vilniaus paminėjimo metines, Katedros (tada Gedimino) aikštėje buvo atidengtas paminklinis akmuo su užrašu „Vilnius 1323–1973“. Tais metais Vilniuje „užderėjo“ ir daugiau skulptūrų: Vlodo Vildžiūno „Lietuviška baladė“ kitoje Katedros pusėje, Stanislovo Kuzmos „Miesto vartų sargybinis“ Trakų g. pradžioje, Vaclovo Krutinio

„Metraštininkas“ Stiklių g. Daugelis dar pamena šalia akmens 60 metų augusį beržą, kurį 2020 metų lapkritį pakeitė raudonasis ažuolas.

Šalia 650-osioms Vilniaus metinėms paminėti skirto akmens pasodintas ažuolas pakeitė legendinį, tačiau savo amžių jau nugyvenusį beržą.



Lurdo ar Aukuro akmuo prie Valdovų rūmų

54.686723, 25.293606

Pilių parke, Gedimino kalno papėdėje, netoli Vilnios, riogso vienišas keistos formos reto praeivio dėmesį patraukiantis akmuo. O sovietmečiu, maždaug 6-ajame dešimtmetyje, jis buvo net labai populiarus –

daugelio glostytas, apkabintas ir dažnai fotografuotas. Atstatytų Valdovų rūmų vietoje buvusį akmenį vilniečiai vadindavo Lurdo arba Aukuro vardu. Prie jo, Gedimino bokšto fone, dažnai net vykdavo fotosesijos. Atstatant Valdovų rūmus, apie 2008 metus, akmuo buvo perkeltas į naują vietą ir tokiu populiarumu šiandien, deja, nebegali pasigirti.

Sovietmečiu populiarus akmuo dabar mažai kam žinomas.





Dešiniajame Neries krante, prie Šv. Rapolo bažnyčios, stovi paminklas monsinjorui Kazimierui Vasiliauskui.

Paminklas monsinjorui Kazimierui Vasiliauskui

54.69241, 25.279154

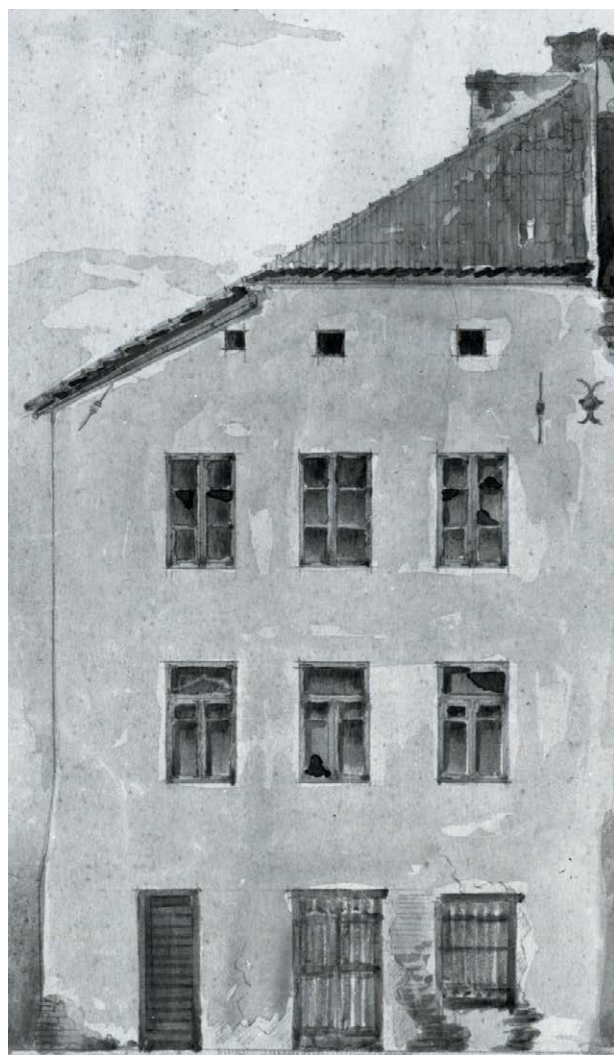
Šalia Šv. Rapolo bažnyčios ant nedidelės plytelėmis grįstos kalvelės stovi akmuo, papuoštas iš metalo lietais žolynais. Paminklo autorius – Jonas Gencevičius. Šis paminklas skirtas monsinjorui Kazimierui Vasiliauskui, ilgamečiam Vilniaus arkikatedros bazilikos klebonui, politiniam kaliniui ir tremtiniui, Vilniaus garbės piliečiui, atminti. 1975–1989 metais K. Vasiliauskas Šv. Rapolo bažnyčioje tarnavo vikaru ir netgi kurį laiką joje gyveno, įsirengęs kuklų kambarėlį.

Nepatogus kvartalas: Vilniaus būstai prieš 100 metų

Aelita Ambrulevičiūtė, Vilniaus muziejus

Turbūt dažnas Vilniaus archyvų naršytojas yra susidūręs su sąvoka „eksdivizinis namas“. Patį terminą galima paaiškinti paprastai. Eksdivizinis – tai toks namas, kurio dalys priklausė skirtingiems savininkams. Atrodo, kas gi čia ypatingo? Juk ir šiandien apstu namų, priklausančių skirtingiems žmonėms. Visgi XIX amžiuje Vilniuje sąvoka „eksdivizinis namas“ tapo skurdaus būsto sinonimu.

Šiuo metu Vilniaus muziejuje veikia paroda „Apie patogumą ir grožį: pokyčiai vilniečių namuose 1870–1918 metais“, kurioje pasakojama apie turtingesnių vilniečių būstą prieš šimtą metų, įvairių patogumų atsiradimą mieste ir interjero mados transformacijas. Tiesa, parodoje pristatomu laikotarpiu patogumai vilniečių būstuose buvo labai skirtingi. Vieni miesto gyventojai turėjo galimybių naudotis elektra, kanalizacija, vandentiekiu, o kiti naudojosi tik dalimi šių patogumų, o dalis miestiečių šių pokyčių visai nepajuto:



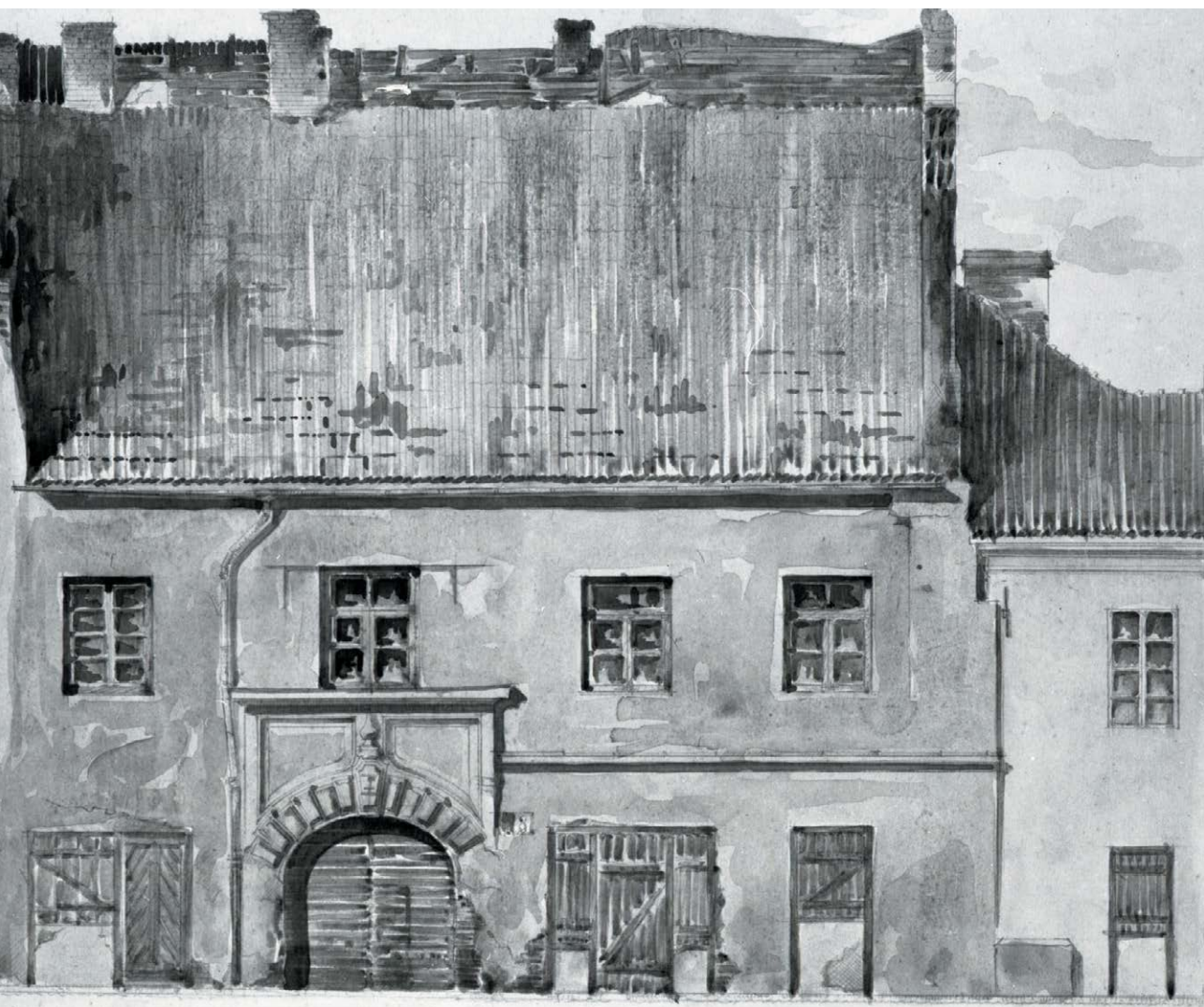
ir toliau kūrendavo krosnis, pasišviesdavo žibalinėmis lempomis, vandenį semdavosi iš šulinio kieme arba iš upės, naudodavosi lauko tualetu. Patogumų ypač stigo eksdiviziniuose namuose.

Eksdivizinis būstas – įkeistų namų dalybų pasekmė

Skurdžiausių XIX amžiaus Vilniaus būstų ištakų galima ieškoti dar XVIII amžiaus viduryje, kai buvo įvesta nauja, eksdivizine vadinta

paskolų išdavimo tvarka. Per eksdiviziją kreditoriai perimdavo paskolos sumos negalinčio grąžinti skolininko turtą ir jį pasidalydavo pagal suteiktų paskolų dydį. Anksčiau šitaip dalyti būdavo galima tik dvarų turtą – miestuose esančius pastatus taip dalyti būdavo draudžiama. Vis dėlto XVIII amžiuje eksdiviziją pradėta taikyti ir Vilniuje. Manoma, kad ši tvarka pirmiausia buvo pritaikyta Vilniaus žydams, kad būtų išspręsta įkeistų namų problema kvartale, tarp dabartinių Didžiosios, Dominikonų, Vokiečių bei Stiklių gatvių.

249 posesijos namas buvo tankiausiai apgyvendintas eksdivizinis namas. Autorius nežinomas. Piešinys. 1942 metai. Kultūros paveldo centro paveldosaugos biblioteka.



Čia 1633 metais Europos miestų pavyzdžiu buvo numatyta įsteigti getą, nes kvartale nuo seniau gyveno žydai.

Kuriant getą, žydai buvo įpareigoti išsipirkti visus kvartalo namus per 15 metų. Namai buvo brangūs, tad net ir turtingiems žydų bendruomenės nariams nepavykdavo tų namų įsigyti iš buvusių savininkų, kurie savo ruožtu buvo įpareigoti išsikelti iš šio kvartalo. Kad parduotų namus, savininkai juos įkeisdavo keliems kreditoriams. Tikėtina, kad tokių namų skaičiui kvartale vis gausėjant buvo leista juos padalyti tarp kreditorių.

Ilgainiui minties kurti žydų getą iš viso buvo atsisakyta. Tačiau pačiame miesto centre susikūrusiame žydų kvartale atsirado namų, turėjusių po kelis ar net keliolika savininkų. XIX amžiuje tokie namai imti vadinti eksdiviziniais. Tiesa, eksdivizinių namų pasitaisydavo ir kituose miestuose, bet tik Vilniuje susiformavo ištisas jų kvartalas.

Skurdo, vargo ir nepritekliaus sinonimas

XIX amžiuje eksdiviziniai namai tapo neat-siejama Vilniaus dalimi ir mieste egzistavo iki Antrojo pasaulinio karo. XIX amžiaus pabaigoje Vilniuje iš viso buvo 23 tokie namai: Polocko ir Žemaitijos gatvėse po vieną ir net 21 namas žydų kvartale. Nors kvartale skurdo nestigo visais laikais, būtent XIX amžiuje kvartalas ir jame buvę eksdiviziniai namai tapo skurdo, vargo ir nepritekliaus sinonimu.

Štai kaip situaciją aprašė tuometė spauda: „Eksdiviziniai namai su jų nuskurusiais gyventojais atrodo slegiamai. Namai mūriniai, bet aptriušę, jų išorinės medinės „galerijos“ yra abejotinos būklės, langai dažnai išdaužytais stiklais, vidiniai mediniai laiptai siauri,

neretai supuvę. [...] Laiptų šonuose siauros angos vietoj durų veda į purvinus, drėgnus apartamentus žemomis lubomis ir tvankiu oru; kiemai, kad ir grįsti, bet purvini, ir juose pilna purvo ir paplavų. Namų sienomis leidžiasi dvokiančios juostos, bet didesnį siaubą kelia požeminiai urvai rūsiuose...”

Kvartalo gyventojai – nedidelių eksdivizinių butukų savininkai, smulkūs prekybininkai, amatininkai, įsigiję plotelį eksdiviziniame name, arba jų nuomininkai – žydų varguomenė. Tai buvo tankiausiai apgyvendintas Vilniaus kvartalas. Čia XIX amžiaus pab.–XX amžiaus pr. gyveno arti 3,5 tūkst. žmonių.

Tarpukariu jau gyventa erdviau, bet amžininkų atmintyje senieji kvartalo namai išliko apleisti, kiemai – purvini ir be jokios žalumos. Gyventojų socialinė padėtis bėgant laikui taip pat mažai keitėsi. Štai kaip, priešindamiesi Sovietų valdžios inicijuotai namų nacionalizacijai, 1940 metais rašė Žydų g. 2 / Vokiečių g. 14 namo gyventojai: „To instituto [eksdivizinio – aut. past.] kilmės mes nežinome, – tik patyrimas rodo, kad tos rūšies namai yra daugiausia žydų apgyventame rajone, pvz., Žydų g., dalis Vokiečių g-vės, ir kad tokie namai priklauso asmenims, kurie pagal savo socialinę ir turtinę būklę neįeina į žmonių kategoriją, apibūdinamą sąvoka buržujus.”

Buvo ir griūvančių namų

Paprastai viršutinius namų aukštus ir palėpes nuomodavosi nedidelių pajamų gyventojai, o langais į kiemus atsuktus rūsius – miesto varguomenė. Pirmus namų aukštus ir langais į gatvę atsuktus rūsius nuomodavosi verslininkai. Daugybė XIX amžiaus pabaigos skundų liudija, kad eksdivizinių namų fizinė



Ekstdivizinių namų kiemas. 1916 metai. Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus fondų nuotr.

ir techninė būklė kasmet prastėjo. Komerciniais sumetimais, norint padidinti parduotuvių patalpų plotą, buvo ploninamos pagrindinės sienos, gilinami rūšiai, daromi nauji įėjimai į namus. Kaimynai sunkiai susitardavo tarpusavyje dėl remonto darbų, o tarp kelių dešimčių savininkų valdžiai būdavo sunku nustatyti pažeidėjus. Kadaise brangiausi miesto namai neatpažįstamai apšiuro.

Apie prastą šių pastatų būklę liudija Žydų gatvėje stovėjusio namo tragedija. 1910 metų birželio 2 dieną pastatas tiesiog ėmė ir sugriuvo. Po namo griūties suburtą komisija, skirta ekstdivizinių namų būklei įvertinti, nustatė, kad daugelio jų supuvusios pertvaros ir gegnės, skliautai apgriuvę, nuo sienų byra plytos, sienos ir lubos įlinkusios, o tinkas apibyrėjęs. 1910 metų gruodį komisija pateikė išvadą, kad visiems ekstdiviziniams namams reikalingas kapitalinis remontas, kad privaloma nedelsiant pradėti žiemai tinkančius remonto darbus, o kitus atlikti statybų sezono metu.

Vis dėlto namų savininkai rasdavo įvairių priežasčių išvengti namų renovacijos ir

iki Pirmojo pasaulinio karo pastatai taip ir liko neremontuoti. Tai žinome iš 1915 metų gyventojų prašymo, kuriuo buvo dar kartą atidėtas Techninės komisijos nurodymas atlikti būtinus remonto darbus ir, reikalui esant, dėl ypač šaltos žiemos išskeldinti gyventojus iš pavojingų patalpų. Tų pačių metų vasarą Lietuvą okupavo kaizerio kariuomenė.

XIX amžiuje vos keli kvartale esantys namai turėjo vandentiekį ir kanalizaciją, nors tam buvo ypač palankios sąlygos: kvartalą kirta požeminis nuotekų kanalas, buvo įrengtas bendrojo naudojimo vandens kranas, į kurį įvestas vanduo iš Vingrių šaltinių. Deja, daugelis neturtingų kvartalo gyventojų įsirengti patogumus paprasčiausiai neturėjo lėšų. Masiškai jungti namus prie vandentiekio ir kanalizacijos pradėta 1936 metais. Centrinio šildymo namai taip ir nesulaukė – po Antrojo pasaulinio karo jų tiesiog nebeliko.

Straipsnis parengtas įgyvendinant mokslo projektą „Vilniaus gyvenamosios infrastruktūros modernėjimas 1870–1940 metais“ (Nr. P-MOD-21-3), vykdomą pagal Lietuvos mokslo tarybos Nacionalinės mokslo programos remiamą veiklos kryptį „Modernybė Lietuvoje“.

„Larioko“ mirtis ir reinkarnacija



KARTĄ SUSIZGRIBAU, KIEK
NEDAUG KIOSKELIŲ, BELIKO
ANTAKALNIO ŽIEDE.

O JUK DAR APIE 2010
METUS JŲ ČIA STOVĖJO
KONE ISTISAS MIESTELIS.



PAHEMU, KAIP JIE TRAUK-
DAVO NAUJA LITERATŪRA.



TAIČIAU PRIE KIOSKŲ
LIPO IR KITŲ MOTYVŲ
TURINTYS ŽMONĖS...



Ė, BIRNIUKAS!

AINAM UŽ
KIOSKELIO,
TAU NIEKĄ
NEBŪS.



AŠ TAIP PRIDĖJAU
KELNES, KAD NET
NESUGEBĖJAU SUS-
TOTI AR ATSIŠUKTI.

KĄ, BLYN?

VNIKAS,
GAL TU
KURČIAS?



TOKS „IGNORAS“, MATYT, SUTRIKĖ
VĖPUOLIKĄ, NĖS AUTOPILOTU SVEIKAS
PASIEKIAU STOTELĘ, NUO KURIOS
ATSIVĖRĖ VAIZDAS Į KITĄ KIOSKO PUSĘ.



O ŠIOJI KNIBĖDĖTE KNIBĖDĖJO GERAI ĮMĖTUSIŲ
DIEDŲ, TIK IR LAUKUSIŲ LENGVO GROBIO!



PO GERO DEŠIMTMEČIO, KIOSKAMS DĖL DRAUDIMO
PREKIAUTI ALKOHOLIU PRASMEGUS SKRADŽIAI ŽEMĘ,
SUSIMĄSČIAU, KAD VERTA ĮANŽINTI ŠĮ NYK-
TANTĮ REIŠKINĮ IR JO ATGARSIS NŪDIEMOJE.



KIOSKŲ EVOLUCIJA VILNIAUS MIESTE

1986 M.

KOOPERATYVŲ VEIKLOS ĮSTATYMAS

LTSR PREKYBOS ORGANIZACIJŲ
VALDYBOS PROJEKTAVIMO BIURAS
SUKURIA TIPINIO KIOSKO DIZAINĄ.



KLASIKINIS KIOSKAS

TAIP PAT ŽINOMAS
KAIP „LARIOKAS“.

2010 M.

KIOSKŲ GAMYBA NUTRŪKSTA



SNORO KIOSKAS

GAJIMA JEITI Į VIDŲ,
ŠILDOMAS. ĮMONEI ŽLUGUS,
ATSIDURIA LAUKUOSE.



SPAUDOS KIOSKAS

PAGERINTA „LARIOKO“
VERSIJA.

2015 M.

DRAUDIMAS PREKIAUTI
ALKOHOLIU GALUTINAI
PRIBAIGIA „LARIOKUS“.



PARYŽIETIS KIOSKAS

KVILANČIOS EKONOMIKOS IR
MIESTO NAUJINIMO VAISIUS.



KONTEINERINIS KIOSKAS

PRAKTIŠKAS VARIANTAS.
KEBABAMS – PATS TAS.

NEŽINAU, KAIP TOLIAU KIOSKAI
VYSTYSIS, BET DŽIUGU PABRĖŽTI,
KAD BENT PRIE PASTARŲJŲ STADIJŲ
NIEKAS NEBEPASIŪLYS „EICI UŽ
KIOSKELIO“ AR DRAUGIŠKAI
VOŽTELĖTI PER MARMŪZĘ.

O KADANGI
ATĖJO MANO
EIGĖ – VIENA
SU BULVUTĖMIS,
PRAŠAU!



MAISTO FURGONAS

NEAPSIGAUKITE, TAI TIK
KIOSKAS ANT RATŲ.

PABAIGA

Pulsas

Menai, renginiai

Rugsėjo 21–spalio 9 d.

Vilniaus tarptautinis teatro festivalis „Sirenos“

[vairios Vilniaus vietos]

Nors pagrindinė festivalio teritorija – šiuolaikinio teatro reiškiniai, čia trinamos ribos tarp skirtingų meno sričių, žanrų, tautybių ir kartų. „Sirenų“ erdvė priklauso įvairovei ir dialogui, todėl joje vyksta ne tik spektakliai, performansai, instaliacijos, koncertai, parodos bei kiti į konkrečias kategorijas netelpantys meniniai veiksmai, bet ir diskusijos, kūrybinės dirbtuvės, seminarai.

www.sirenos.lt

Rugsėjo 23–24 d.

Literatūros festivalis „Open Books“

*Nacionalinė dailės galerija,
Konstitucijos pr. 22*

Ne tik apžvelgti naujai lietuvių kalba išleistus kūrinius ir pristatyti jų autorius, bet ir tapti literatūriniu GPS, pateikti skaitantiesiems rekomendacijų, ką skaityti, – tokius tikslus sau kelia šiemet ketvirtą kartą rengiamo literatūros festivalio OPEN BOOKS („Atviros knygos“) organizatoriai. Renginio metu planuojami susitikimai su žymiausiais užsienio ir lietuvių meno kūrėjais ir kritikais, diskusijos aktualiausiomis šių dienų temomis.

www.openbooks.lt

Rugsėjo 24–25 d.

Turizmo diena

[vairios Vilniaus vietos]

Dingę namai, siaučiantys skersvėjai, senovės dievai – per 700 metų Vilnius sukaupė tikrą istorijų lobyną. Atraskite jį Pasaulinės turizmo dienos proga leisdami į smagų orientacinį žaidimą vieni, kartu su šeima ar draugais. Ne tik pasitikrinsite žinias apie Lietuvos sostinę, bet ir pasiruošite 700-ajam Vilniaus jubiliejui. Istorijas jums pasakos po miestą išsislapstę gidai, bet tam, kad juos surastumėte, reikės pasukti galvą ir pamiklinti kojas. Jūsų laukia ne tik negirdėtos istorijos, bet ir prizai.

www.govilnius.lt

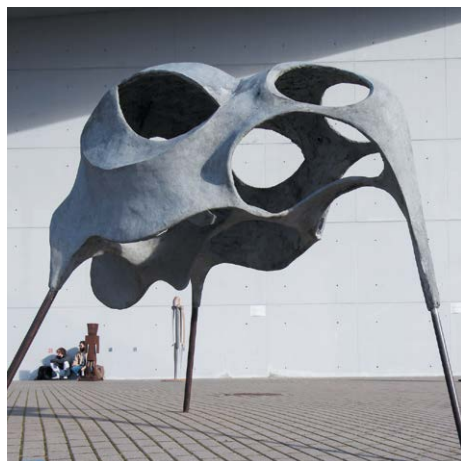
Spalio 7–9 d.

Tarptautinė šiuolaikinio meno mugė „ArtVilnius“

Parodų centras LITEXPO

Rytų ir Šiaurės Europoje ši mugė yra didžiausia ir seniausiai veikianti tarptautinė šiuolaikinio meno mugė. Kasmet „ArtVilnius“ dalyvauja apie 60 galerijų iš 15–20 šalių, mugę aplanko apie 23 tūkst. lankytojų. Po stogu ir lauke vyksiantis renginys šiemet apims 12 tūkst. kv. m plotą. Mugėje dalyvauti norinčių galerijų paraiškas peržiūri ir atrenka iš meno kritikų bei meno rinkos ekspertų sudaryta vertinimo komisija.

www.artvilnius.com



„ArtVilnius“, organizatorių nuotr.

Muzika

Spalio 12–16 d.

Festivalis „Vilnius Jazz“

Įvairios Vilniaus vietos

Kai dėmesio objekte – įvairiausios šiuolaikinio džiaz atmainos, orientavimasis į naujoves. Greta džiaz ir laisvosios improvizacinės muzikos atlikėjų festivalio stilistines ribas yra ne kartą praplėtę akademinės, etninės, roko, industrinės muzikos atstovai. Šiemet festivalis stebins 5 dienas, per kurias koncertuose, atvirose pamokose ir *jam sessions* pasirodys iki 20 skirtingų grupių.

www.vilniusfestivals.lt

Spalio 17–23 d.

Tarptautinis dainuojamosios poezijos festivalis „Tai aš“

Įvairios Vilniaus vietos

Vis labiau rudenėjant, į muzikos mylėtojų širdis pasibeldžia Tarptautinis dainuojamosios poezijos festivalis „Tai – aš“. Nuo 2003 metų Vilniaus mokytojų namų organizuojamas festivalis klausytojus džiugina tiek scenos grandų, tiek savo muzikinį kelią pradedančių atlikėjų koncertais. Dalis festivalio programos skirta vaikams – bardai moka prisibelsti į širdį, nepriklausomai nuo jos skaičiuojamų metų.

www.taias.lt

Spalio 20–lapkričio 15 d.

Tarptautinis aktualios muzikos festivalis „Gaida“

Ivairios Vilniaus vietos

Išėiti iš komforto zonos gali padėti muzika. Festivalyje „Gaida“ dalijamasi svarbiomis muzikos naujovėmis, įdomiausiais pastarojo meto kūrybiniais sumanymais. Tarp šių metų programos perlų – smuiko žymybė Gidonas Kremeris, kuris koncertuos su orkestru ir atliks garsiojo Philipo Glasso kūrinį, – premjera Lietuvoje. Festivalyje ypatingas dėmesys skiriamas ir šiuolaikinei elektroninei muzikai bei audiovizualinei skaitmeninei kūrybai.

www.vilniusfestivals.lt

Spalio 8–30 d.

Dokumentinių filmų festivalis „Nepatogus kinas“

Ivairios Vilniaus vietos

Rinktinės dokumentikos programoje šiemet nugulė beveik 50 istorijų: netikėtų, įkvėpiančių, atvirų, drąsių, iššaukiančių ir demaskuojančių. Kaip ir kasmet, festivalis vien filmais neapsiriboja ir kviečia susitikti, kalbėtis ir dalytis – žiūrovų laukia pokalbiai su kino kūrėjais, diskusijos su filmų herojais, žmogaus teisių aktyvistais ir ekspertais bei filmų peržiūros netikėtose erdvėse. Pasiruoškite – nepatogūs filmai įkvėpia keisti realybę.

www.nepatoguskinas.lt

Kinas

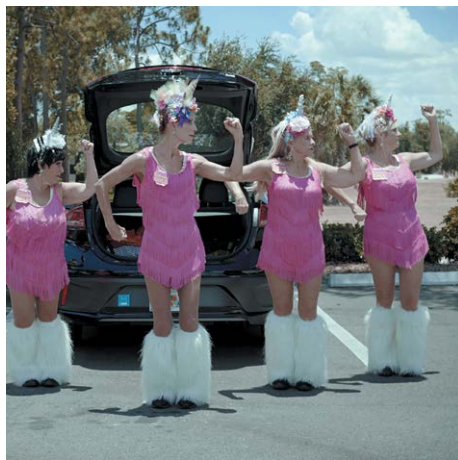
Rugsėjo 22–spalio 2 d.

Vilniaus dokumentinių filmų festivalis

„Skalvijos“ kino centras, A. Goštauto g. 2

19-asis meninę ir kūrybinę dokumentiką pristatantis festivalis šiemet atidaromas su Eitvydo Doškaus debiutu – trumpametražiu filmu „Čia buvo Vilnius“. Tai neįprastais rakursais užfiksuotas Vilniaus, kuriame vyksta ženklūs pokyčiai, paveikslas. Festivalis kvies susipažinti su Lietuvos kino mėgėjų darbais, italų dokumentikos kūrėja Cecilia Mangini (1927–2021), – rengiama jos filmų retrospektyva. Tai – tik visos festivalio programos ledkalnio viršūnė.

www.vdff.lt



Love Martinsen nuotr.

Lapkričio 10–20 d.

Europos šalių kino forumas „Scanorama“

[vairios Vilniaus vietos]

Pagrindinis „Scanoramos“ programos atrankos kriterijus – aukšta meninė vertė. Naujas Europos kino tendencijas formuojantys filmai išsiriškia specialiai dedikuotose programos sekcijose, kurios žiūrovams padeda išsamiau tyrinėti juos labiausiai dominantį kino lauką. Europos festivalių asociacija „Scanoramai“ kasmet suteikia kokybės ženklą „EFFE Label“.

www.scanorama.lt

Parodos

Iki gruodžio 31 d.

Paroda „Apie patogumą ir grožį: pokyčiai vilniečių namuose 1870–1918 metais“

Vilniaus miesto muziejus, Vokiečių g. 6

Parodoje pristatomas laikotarpis – lūžis vilniečių būsto evoliucijoje, kai grožio, patogumo standartus keitė žinios apie sanitariją ir higieną. Amžių sandūroje Vilniuje itin padaugėjo gyventojų, o su jais – ir taršos, tad imti tiesti vandentiekio ir kanalizacijos tinklai, o butyje plito visiškai nauji daiktai: radiatoriai, elektriniai šviestuvai, vandeniu nuplaunami klozetai. Būtent šiuo laikotarpiu Vilniaus gyventojų būstas pasidarė panašus į tokį, kuriame gyvename šiandien.

www.vilniausmuziejus.lt



Vilniaus miesto muziejus, Gintarės Grigėnaitės nuotr.

2022 spalio 8–2023 kovo 12 d.

Paroda „Susitikimas, kurio nebuvo“

MO muziejus, Pylimo g. 17

Išskirtinė galimybė pirmą kartą Lietuvoje susipažinti su tokių garsių menininkų kaip Guerrilla Girls, Andy Warholas, Bruce'as Naumanas, Donaldas Juddas kūryba. O greta jų reflektuoti ir Lietuvos menininkų kūrinius, permąstyti jų vietą Vakarų pasaulio meno kontekste. Paroda rengiama bendradarbiaujant su modernaus ir šiuolaikinio meno Van Abbės muziejumi, įsikūrusiu Eindhovene, Olandijoje.

www.mo.lt

Iki 2023 sausio 29 d.

Paroda „Išpakuojam! Henrio Gaidžio dovana Lietuvai“

Lietuvos nacionalinis muziejus, Naujasis arsenalas, Arsenalo g. 1

Lietuvos nacionalinis muziejus kviečia kartu išpakuoti vieną didžiausių kada nors Lietuvai padovanotų muziejinių kolekcijų. Ją Jungtinėse Amerikos Valstijose daugiau nei pusę amžiaus kaupė išeivijos lietuvis Henry Lazarus Gaidis, ilgą laiką dirbęs FTB agentu, o laisvalaikio medžiojęs lietuvišką praeitį. Į daugiau nei 60 dėžių supakuota kolekcija padiktavo parodos formatą – stilizuotoje muziejinių saugyklų aplinkoje lankytojai gali patys padaryti savus atradimus.

www.lnm.lt

Iki gruodžio 31 d.

Edukacinė paroda „Pasaulio dailės lobynai: nuo Monė iki van Gogo“

Pilies g. 6-1

Jei apie impresionizmą nežinote nieko arba beveik nieko, tuomet ši paroda – kaip tik jums. Mokomoji, patyriminė paroda apie garsiausius impresionizmo meistrų darbus pasakoja ne tik vaizdais, bet ir garsais bei kvapais. Lankytojų laukia 21 originalaus dydžio ir originalia technika aliejumi ant drobės dailininkų pertapytas ir sertifikuotas kūrinys. Norint pamatyti jų originalus, reikėtų aplankyti net 15 didžiausių pasaulio galerijų.

www.artcentral.lt

Ne tik vaikams

Lapkričio 19–20 d.

Literatūros festivalis vaikams „Vaikų knygų sala“

Vilniaus mokytojų namai, Vilniaus g. 39

Šiomet festivalyje laukiami svečiai iš Didžiosios Britanijos, Ukrainos ir Norvegijos, vyks susitikimai su žinomais Lietuvos vaikų knygų kūrėjais. Kaip visada, specialiai festivaliui rengiama literatūrinių performansų, interaktyvių instaliacijų, smagių kūrybinių dirbtuvių ir kitų literatūrinių pramogų programa.

www.vaikuzeme.lt

Iki gruodžio 31 d.

Orientacinis žaidimas-pasivaikščiojimas „(Ne) Dingęs Vilnius“

Katedros varpinė, Katedros a.

Žaidimas skirtas porai ar šeimai, moksleiviams (7–12 klasėms). Jo metu galima neskubant atlikti užduotis, pasitikrinti orientavimosi gebėjimus mieste, aplankyti objektus skirtingose senamiesčio vietose bei daugiau sužinoti apie unikaliausius Vilniaus kampelius. Pavyzdžiui, ar žinote, koks Vilniaus bokštas yra senesnis nei Londono Big Benas? Žaidimą galima žaisti bet kurią dieną, bet kuriuo laiku. Užduotims atlikti reikalingas vienas išmanusis įrenginys.

www.romanticvilnius.lt



Daugiau

www.vilnius-events.lt

Kol kūnas lenktyniauja su vėju, galva tegul surenka faktus



Atrask istorijas
riedėdamas dviem ratais



Neakivaizdinis
Vilnius

Maršrutai po Vilnių dviračiu programėlėje
„Neakivaizdinis Vilnius“





**Neakivaizdinis
VILNIUS**

www.neakivaizdinisvilnius.lt

FB: Neakivaizdinisvilnius

IG: neakivaizdinis_vilnius

Leidiny s apie ma ųiau atrastas Vilniaus erdves ir asmenybes.

LEIDĖJAI: Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Užsienio ryšių ir turizmo skyrius

TEKSTŲ AUTORIAI: Donatas Jokūbaitis, Mindaugas Valiukas, Rugilė Audenienė, Anželika Laužikienė, Sigitas Parulskis, Karolis Vyšniauskas, Ieva Vinickytė, Andrius Pavelko, Aelita Ambrulevičiūtė, Elena Nikonovaitė-Dumpienė

VIRŠELIS: Manto Judriaus nuotr.

TURINYS: AUKSO ŽUVYS

DIZAINAS: FOLK

MAKETAS: Vilma Černiauskaitė

TIRAŽAS: 10000 egz. (platinamas nemokamai)

ISSN 2669-025X